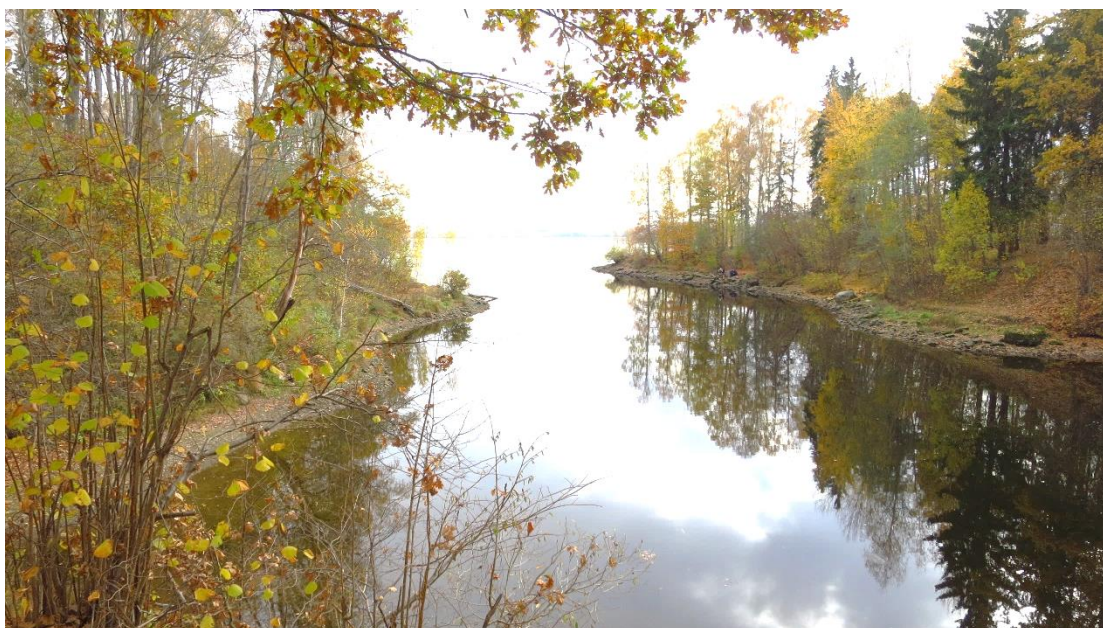

Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves ainavu koncepcija

2019

Pasūtītājs:

Aizkraukles novada pašvaldība

Reģ. Nr. 90000074812

Adrese: Lāčplēša iela 1A, Aizkraukle, LV-5101

Tālrunis Nr. 29410435

Kontaktpersona:

Aizkraukles novada pašvaldības teritorijas plānotāja Ilona Kāgane

e-pasta adrese – ilona.kagane@aizkraukle.lv

Izstrādātājs:

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Reģ. Nr. 90000041898

Vides un būvzinātņu fakultāte

Ainavu arhitektūras un plānošanas katedra

Adrese: Rīgas iela 22, Valdekas pils, Jelgava

Kontaktpersona:

Ainavu arhitektūras un plānošanas katedras vadītāja

Asoc.profesore Dr.arch. Natalija Ņitavska

e-pasta adrese- natalija.nitavska@llu.lv

Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves ainavu koncepcija

Jelgava, 2019

Satura radītājs

Ievads.....	4
Darba pamatojums:.....	4
Daugavas ūdenskrātuves piekrastes plānošanas principi.....	5
Darba izstrādes etapi un koncepcijas saturs	6
1. Vēsturiskā Aizkraukles pilsētas ainavtelpas attīstība	7
Vispārējā informācija	7
Senākā vēsture	8
Mūsdienu Aizkraukles pilsētas aizsākumi.....	10
Esošā infrastruktūra	13
2. Esošais Daugavas hidroloģiskā režīms.....	15
Pļaviņu HES	15
Pļaviņu HES ūdenskrātuve	15
3. Esošā veģetācija, vērtīgo kokaugu sugu grupas	16
4. Esošā reljefa uzbūve un mijiedarbība ar dabas faktoriem	25
5. Plānotā Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves piekrastes attīstība	27
Ekoloģiskie aspekti.....	27
Ainaviskie aspekti, skatu līnijas	31
Kompozicionālie un funkcionālie aspekti	33
6. Plānotās teritorijas transporta un gājēju kustības principi	36
7. Plānotās rekreācijas teritorijas zonējums.....	37
Reprezentatīvā zona.....	37
Interaktīvās izglītības un sporta zona	44
Pilsētvides ekoloģiskā līdzsvara zona.....	49
Pilsētvides publiskās ārtelpas turpmākas attīstības zona	53
Dabas pamatnes zona.....	55
Brīvdabas aktivitāšu zona.....	56
Kultūrvēsturiskā zona	57
Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves ainavu koncepcijas shēma.....	60

Ievads

Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves ainavu koncepcijas pamatā ir **atziņas**, ka :

- ainava ir cilvēku dzīves vide, tās kvalitātes priekšnosacījums un pamats identitātes veidošanai vai nostiprināšanai;
- ainavas ir kultūras un dabas mantojuma krātuve, tā dažādības izpausme dažādās novada vietās;
- ainavas mainās laika gaitā, un nepārtraukti attīstās dabas un cilvēka darbības mijiedarbībā.

Ainavu koncepcijas **mērķi** ir šādi:

- veicināt novada identitātes veidošanu un uzturēšanu, balstoties uz atziņu, ka ainava atspoguļo cilvēku un vietu vēsturi;
- veicināt novada vienotā dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu un attīstību (ainavu krātuve);
- izstrādāt kārtību, kas nepieciešama, lai ilgākā laikā, pakāpeniski īstenotu un laika gaitā pilnveidotu ainavu koncepciju, ņemot vērā reālos attīstības procesus un sabiedrības attieksmi.

Darba pamatojums:

Cilvēki vienmēr ir tiekušies pavadīt laiku ūdens tuvumā, līdz ar to Aizkraukles pilsētai, kas atrodas pie ūdens, plānojot attīstību, kas saistīta ar dzīves kvalitātes uzlabošanu un tūrisma sekmēšanu, ir jāņem vērā, ka ūdenskrātuves piekrastes zona ir iecienīta vieta gan pilsētas iedzīvotājiem, gan tās viesiem. Minētā iemesla dēļ līdzekļu ieguldīšana Daugavas ūdenskrātuves piekrastes zonās ir pamatota un, apsverot piemērotākos risinājumus attīstībai, efektīva, dodot labumu relatīvi lielai vietējo iedzīvotāju daļai, kā arī, veicinot tūrisma attīstību.

Lai ūdenskrātuves piekraste tiktu izmantota pēc iespējas efektīgāk, ievērojot apkārtējās vides saglabāšanas nosacījumus, kā arī sniegtu pēc iespējas lielāku labumu sabiedrībai, plānojot tās attīstību, ir jāievēro vairāki plānošanas principi.

Daugavas ūdenskrātuves piekrastes plānošanas principi

Nr. p.k.	Ūdensmalas plānošanas principi	Apraksts
1.	Ūdens un vides kvalitātes aizsardzība	Ūdens un vides kvalitātes aizsardzības principam jābūt priekšnoteikumam visām aktivitātēm, kas tiks veiktas krasta attīstībā. Kvalitatīva vide ir svarīgs elements, lai nodrošinātu sabiedrības komfortu un veselību. Par vides kvalitāti jābūt atbildīgai pašvaldībai un šajā teritorijā esošajiem uzņēmumiem.
2.	Ūdenskrātuves piekrastes integrēšana sabiedrības dzīvē	Ūdenskrātuves krasts ir jāuztver kā neatņemama pilsētas daļa un jāintegrē sabiedrības ikdienas dzīvē. Tā attīstībai ir jāsekmē kopējā pilsētas/novada attīstība, līdz ar to piekraste jāizmanto konkrētiem mērķiem, lai nodrošinātu konkrētas sabiedrības vajadzības (mobilitāte, rekreācija, kultūra, tūrisms u.c.).
3.	Vēsturiskās identitātes apzināšana	Plānojot piekrastes attīstību, jāapsver zonā esošais kultūras mantojums, arhitektūras iezīmes, objekti un daba, lai piešķirtu raksturu un nozīmi ūdenskrātuves piekrastes attīstībai.
4.	Jaukta izmantošana	Lai nodrošinātu efektīvu teritorijas infrastruktūras izmantošanu (paaugstinot pieprasījumu pēc tās) un ilgtspējīgu attīstību, krastmalā ir jāparedz dažāda veida izmantošana, piedāvājot daudzveidīgas iespējas (mājokļi, kultūra, komerciālā izmantošana).
5.	Publiskā pieejamība	Krastmalai jābūt gan fiziski, gan vizuāli pieejamai iedzīvotājiem un tūristiem (jebkura vecuma un ar jebkādu ienākumu līmeni). Fiziskā pieejamība tiek nodrošināta, veidojot pieejas ceļus/takas no pilsētas aktīvi izmantotajām zonām. Vizuālo pieejamību iespējams uzlabot, nodrošinot skatu koridorus (atvērtus skatus uz ūdeni).
6.	Ūdens vērtības apzināšana vietējā sabiedrībā	Lai piesaistītu cilvēku uzmanību un veicinātu ieinteresētību teritorijas attīstībā, nepieciešams paaugstināt piekrastes zonas potenciāla apzināšanu starp cilvēkiem, izplatot ziņas par ūdeni kā lokālo vērtību. Ir jāveic sabiedrības iesaistes procesa pasākumi plānojot piekrastes teritorijas attīstību.
7.	Publiskā un privātā sektora partnerattiecību plānošana	Privātā sektora dalībnieki ir jāpiesaista sākotnēji, plānojot attīstību, lai informētu par plānošanas procesu un izstrādātajām idejām, tirgus izmaiņām un paātrinātu piekrastes attīstību.
8.	Sabiedrības līdzdalība	Ūdenskrātuves piekrastes attīstības plānošanā ir jāiesaista sabiedrība, lai sasniegtu pēc iespējas lielāku sociālo labumu. Plānojot krastmalas zonu attīstību, ir jāapzina ieinteresētās puses-privātā sektora dalībnieki, vietējās iestādes, pašvaldība, nevalstiskās organizācijas u.c.-, un jāvirza krasta attīstību, savienojot un apzinot pušu viedokļus, tādējādi meklējot labākos risinājumus
9.	Ilgtermiņa attīstība	Piekrastes attīstība nedrīkst pamatoties uz īstermiņa interesēm, tai ir jānodrošina sabiedrības ilgtermiņa mērķi, tomēr ainavu koncepcijai jābūt elastīgam un jāspēj pielāgoties esošajai situācijai.

Darba izstrādes etapi un koncepcijas saturs

Etaps	Veicamie darbi un sasniedzami rezultāti
1.etaps	<ul style="list-style-type: none">• Esošās situācijas izpēte, vēsturisko materiālu apkopošana, plānotās situācijas zonējuma un transporta/ gājēju kustības shēmas izstrāde• Iedzīvotāju ideju un vēlmju apkopojums.• Tikšanās ar darba grupu un iedzīvotāju pārstāvjiem
2.etaps	<ul style="list-style-type: none">• Skiču izstrāde – zonu detalizācija, plānojums• Skiču prezentēšana darba grupai un iedzīvotāju pārstāvjiem
3.etaps	<ul style="list-style-type: none">• Skiču precizēšana un detalizācija, 3D attēlu izstrāde, prezentācijas sagatavošana• Koncepcijas aprakstošās daļas un grafiskās daļas sagatavošana• Tikšanās ar darba grupu un iedzīvotāju pārstāvjiem
4.etaps	<ul style="list-style-type: none">• Koncepcijas precizēšana un papildināšana pēc pašvaldības un iedzīvotāju ieteikumiem• Galīgās redakcijas sagatavošana• Planšetu sagatavošana
5.etaps	<ul style="list-style-type: none">• Koncepcijas nodošana un prezentācija

Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves koncepcija ietver:

1. Vēsturisko materiālu apkopošanu par Aizkraukles pilsētas izveidi kā īpašu vietu, ar autentisku kultūras akcentu un dabas bagātībām;
2. Esošā Daugavas hidroloģiskā režīma izpēti un datu apkopojumu;
3. Esošās veģetācijas apzināšanu, ainavas telpiskā izpēte un vērtīgo kokaugu grupu shēmu;
4. Esošā reljefa uzbūves principu un mijiedarbības ar dabas faktoriem izpētes shēmu un aprakstu;
5. Piekrastes ekoloģisko, ainavisko, kompozicionālo un funkcionālo attīstības principus;
6. Plānotās rekreācijas teritorijas zonējuma plānu;
7. Transporta un gājēju kustības shēmu un attīstības principus;
8. Atsevišķo zonu, izmantojamo elementu un objektu aprakstu;
9. Plānotās situācijas 3D vizualizācijas;
10. Iedzīvotāju aptaujas pārskatu;
11. A1 planšetes ar kopplānu un vizualizācijām;

1. Vēsturiskā Aizkraukles pilsētas ainavtelpas attīstība

Vispārējā informācija

Aizkraukle ir pilsēta Vidzemes dienvidu daļā, Aizkraukles novada administratīvais centrs. Aizkrauklei cauri tek Daugava un tai blakus atrodas Pļaviņu HES ūdenskrātuve.

No dienvidiem pilsēta robežojas ar Pļaviņu HES ūdenskrātuvi un no ziemeļiem ar A6 šoseju. Daugavas upes rietumos izvietojas IADT “Daugavas ielēja”.

Attēls. Aizkraukles pilsētas atrašanās vieta (Avots: googlemaps.com)

Aizkraukles novada kopējā platība ir 10 284,7 ha, no kuriem 1 183,7 ha aizņem Aizkraukles pilsēta, bet 9101 ha Aizkraukles pagasts. Lielākās platības ir lauksaimniecībā izmantojamās zemes – 34,0%, otras lielākās ir meža zemes – 32%, purvi – 14%, ūdeņi aizņem 9%. Lielu daļu lauksaimniecības zemju, kā arī purvu un ūdeņu aizņem NATURA 2000 teritorijas: „Daugavas ielejas” dabas parks un liegums „Aizkraukles purvs un meži”.

Pēc Pilsonības un lietu migrācijas pārvaldes datiem Aizkraukles novada iedzīvotāju skaits ir 9384 (uz 2014.gada 01.janvāri), no tie Aizkraukles pilsētā – 8117, Aizkraukles pagastā – 1267. (Avots: www.aizkraukle.lv *Ilgspējīgas attīstības stratēģija 2014.-2025.gadam*)

2012.gada 17.maijā Prezidenta pilī Heraldikas komisija apstiprināja Aizkraukles novada ģērboņa metu. Aizkraukles novada ģērboņa metu veidojis Vladimirs Ladusāns, Mākslinieku savienības un Dizaineru savienības biedrs, daudzu reģistrētu ģerboņu un preču zīmju autors. Apraksts: Dalīts pēdā ar zilu un sudrabu; augšējā laukā trīs dīseles liekas pie pamatnes

savienotas zelta ozola lapas, starp tām trīs sudraba piecstaru zvaigznes; zelta pavediena apmale.

Senākā vēsture

Vissenākie atradumi Aizkraukles un Kalna ziedu pilskalnā, liecina par pirmajiem iedzīvotājiem Aizkraukles novadā jau sākot no I gadu tūkstoša pirms Kristus. Kalnu ziedu pilskalns ir atrodams arī mūsdienās un atrodas Pļaviņu HES ūdenskrātuves labajā krastā Aizkraukles pilsētas austrumu pusē pie Kalna ziedu mājām, kur tagad atrodas Aizkraukles muzejs.

Kalna Ziedu pilskalnā nav konstatētas citiem priedaugavas pilskalniem raksturīgās intensīvās saimnieciskās darbības un tirdzniecības sakaru pēdas, tāpēc pilskalns uzlūkojams par mazintensīvi izmantotu 2. - 9./10. gs. dzīves vietu, kura ļaudis apbedīti tagad netālajā Lejasbitēnu kapulaukā.

Nākamais attīstības posms saistāms ar Lībiešu pili. Aizkraukles līvu pils pirmo reizi pieminēta Indriķa hronikas tekstā sakarā ar līvu un lietuviešu uzbrukumu Rīgai 1204. gadā. Tad tā bijusi vistālāk austrumos novietotā līvu osta pie Daugavas ūdensceļa, vēl tālāk sākās kristīto sēļu un latgaļu zemes - Koknese un Jersika. Livonijas krusta karu laikā 1205. gada vasarā krustneši nodedzināja Aizkraukles pili. Netālu no nodedzinātās līvu pils Zobenbrāļu ordenis mestra Venno laikā uzcēla savu Aizkraukles mūra pili. 1211. gada vasarā pēc bīskapa Alberta un krustnešu vienošanās Zobenbrāļu ordenis ieguva visu Aizkraukles pilsnovadu un trešdaļu no Salaspils (Holme) un Doles salas (insula regina) pilsnovadiem kopā ar attiecīgo novadu ļaudīm, viņu laukiem, zvejām, tiesām un kļaušām. Tiek uzskatīts, ka pirmā ordeņpils tagadējā Aizkraukles pilskalnā pastāvējusi līdz pat jaunās pils uzcelšanai 14. gadsimta otrajā pusē.

Att. Aizkraukles muižas kungu māja

Aizkraukles muižu (*vairs nepastāv*) cēla pēc muižas īpašnieka: barona Karla Frīdriha Šulca fon Ašerādēna projekta. Muižas detalizēti pētījis mākslas vēsturnieks I. Lancmanis. Vecā muižas centra apbūve atradās tuvāk Daugavai, tā bija plūdu apdraudēta, nelīdzena un slikti

pārredzama vieta. Tādejādi muižas īpašnieks jaunajai mītnei vietu izraudzījās kalnā. Ēka tika pabeigta 1761.gadā. Daugavas krastos radās izcila baroka arhitektūras paraugs. Aizkraukles muižas apbūve gandrīz pilnībā tika iznīcināta Pirmās Pasaules kara laikā.

Attēls. Daugavas krastā pie Samēnu loka 1960. gadā sākās Pļaviņu HES celtniecība. Teritorija tika appludināta (Avots: Zudusilatvija.lv)

Attēls. 1224. gadā Livonijas ordenis Daugavas labajā krastā pie Karikstes upītes ietekas uzcēla mūra pili, kas bija apdzīvota līdz 17. gadsimta vidum, kad poļu-zviedru kara laikā to sagrāva. Mūsdienās Daugavas krastā saglabājušās tikai nelielas pilsdrupas ar sienu un pamatiem. (Avots: Zudusilatvija.lv)

Attēls. 1936.gads. Aptuveni vieta, kur uzbūvēta Pļaviņu hidroelektrostacija. (Avots: Zudusilatvija.lv)

Attēls. Daugavas ieleja pie Aizkraukles (Avots: Zudusilatvija.lv)

Mūsdienu Aizkraukles pilsētas aizsākumi

1961. gadā Aizkraukles ciemu likvidēja, tā teritoriju pievienojot Pēteru Stučkas pilsētciemam kā tā lauku teritoriju. 1961. gadā Samēnu līcī pie Daugavas, tagadējās Aizkraukles slimnīcas vietā izveidoja celtnieku ciemats, kurš jau augustā tika nosaukts P.Stučkas vārdā. Pirms HES būvniecības šajā vietā nebija pilsēta, bet gan atsevišķas saimniecības, no kurām daļa tika appludināta.

Att. Appludinātās Aizkraukles pagasta saimniecības

Teritoriāli un administratīvi Stučkas ciemats dibināts 1961. gada 29. jūlijā, tam pievienoja arī Aizkraukles pagastu, 1963. gadā tas kļuva par pilsētciematu Ogres rajonā. 1967. gada 10. janvārī Stučka iegūst pilsētas tiesības un izveido kā jaunizveidotā rajona centru. Īsā laikā šī vieta pārvērtās līdz nepazīšanai. 1968. gadā Stučkā bija 13 daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas; 4 dzīvokļu mājas (*kotedžas*); 2 koplītnu korpusi; skola 640 skolēniem; kultūras nams ar 600 vietām; 2 bērnu-dārzi ar 275 vietām kopā; slimnīca ar 60 stacionārām vietām; pirts – veļas mazgātava; ēdnīca ar 100 vietām; sadzīves pakalpojumu kombināts; 3 veikali; ūdens ņēmējietais un attīrīšanas iekārtas; ielas un ceļi; krastu no-stiprinājumi ciemata teritorijā. Kopējā platība 27 ha, tajā dzīvoja aptuveni 4500 iedzīvotāji.

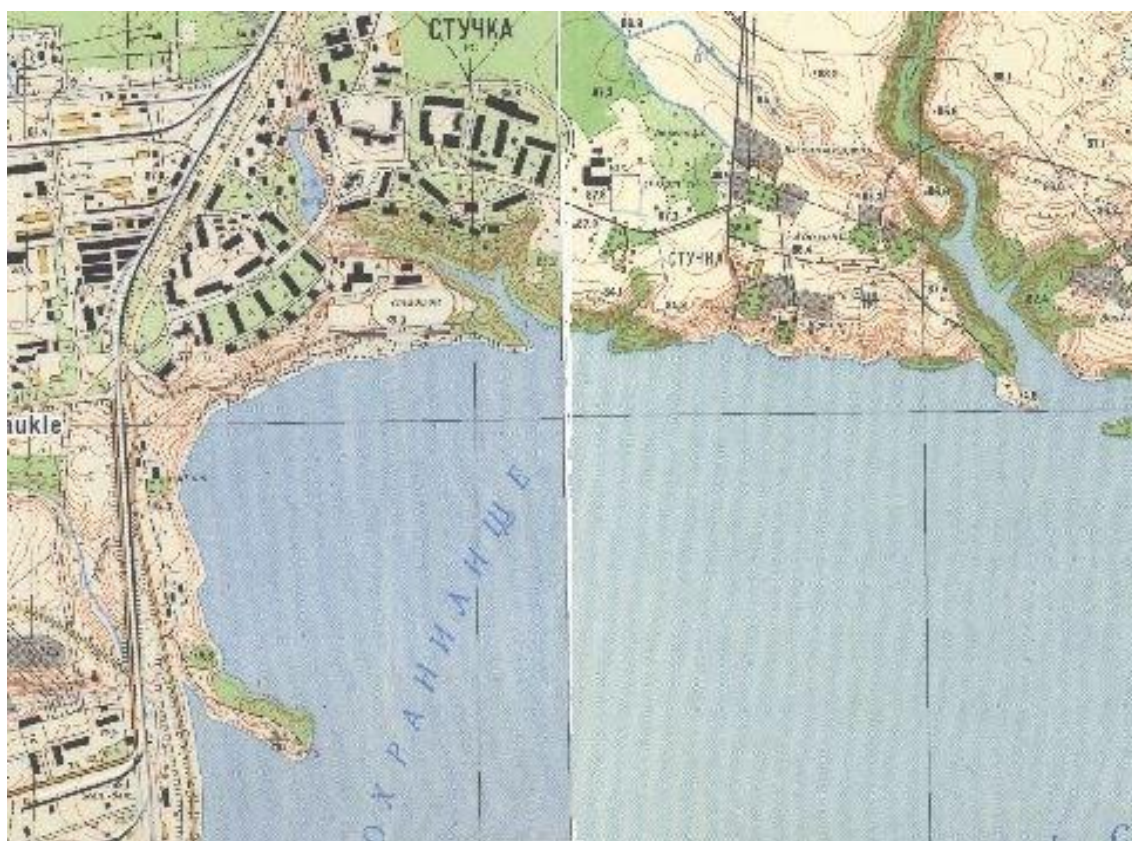

Att. Stučkas plāns

1983. gadā sākās darbi pie Daugavas krastu nostiprināšanas pie pilsētas. 1989. gadā „Kalna Ziedos” darbu sāk vēstures un mākslas muzejs. 1990. g. pilsēta tika pārdēvēt par Aizkraukli.

Attēls. 20.gadsimta sešdesmitajos gados no plašās Padomju Savienības Aizkrauklē ieradās celtnieki un sāka celt hidroelektrostaciju. 1961. gadā Aizkraukles pagasts tika nodēvēts par Pētera Stučkas pilsētciematu.

Attēls. Ūdenskrātuves plānojums ap 1970. gadu (Avots: karte kurtuesi.lv)

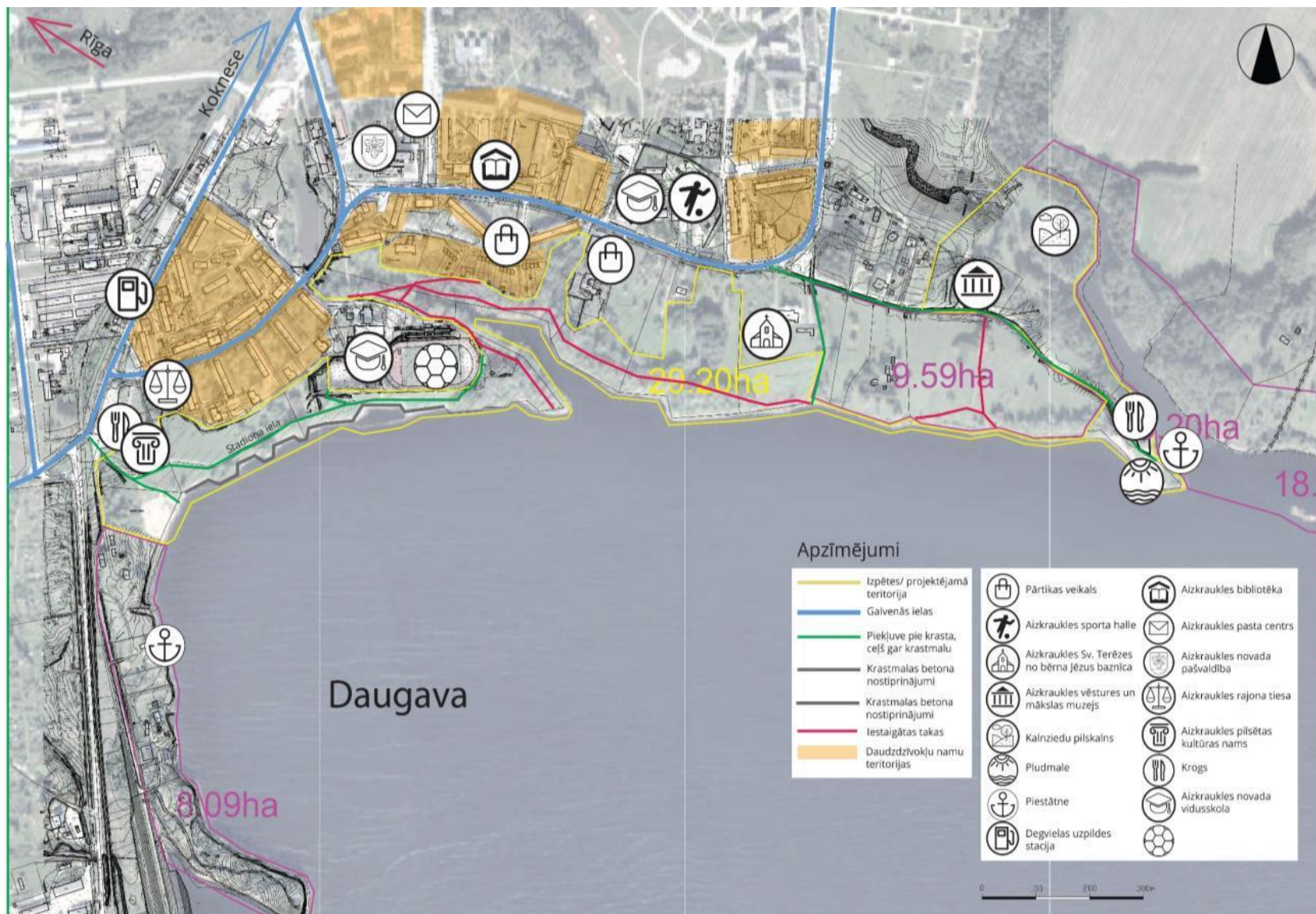
Pilsēta turpina attīstīties. Blakus koncepcijas teritorijai atrodas vairāki sabiedriskie objekti.

Esošā infrastruktūra ap koncepcijas teritoriju ietver pilsētas dažādas nozīmes ielas, piekļuves ceļus krastam, krasta nostiprinājumus, iestaigātās takas. Teritorijā un ap to ir dažāda veida apbūve, tai skaitā dzīvojamā.

Apsekošanas rezultātā tika identificēti tādi objekti kā:

- Pārtikas veikali;
- Aizkraukles sporta halle;
- Aizkraukles Sv. Terēzes no Bērna Jēzus baznīca;
- Aizkraukles Vēstures un mākslas muzejs;
- Kalnazedu pilskalns;
- Pludmale;
- Piestātnes;
- Degvielas uzpildes stacija;
- Aizkraukles bibliotēka;
- Aizkraukles pasta centrs;
- Aizkraukles novada pašvaldība;
- Aizkraukles rajona tiesa;
- Aizkraukles pilsētas kultūras nams;
- Krogi;
- Aizkraukles novada vidusskola;
- Stadions.

Esošā infrastruktūra parāda teritorijas daudzveidību un nozīmīgumu pilsētas sabiedriskajā dzīvē. Bet ne visi infrastruktūras elementi ir labā tehniskajā stāvoklī un lai tos iekļautu turamākajā attīstībā tos ir nepieciešams rekonstruēt vai pārbūvēt, galvenokārt tas attiecas un piekrastes infrastruktūru.

Att. Esošā infrastruktūra

2. Esošais Daugavas hidroloģiskā režīms

Pļaviņu HES

- Pļaviņu HES atrodas pētāmās teritorijas tuvumā un ir nozīmīgākais hidroloģisko režīmu ietekmējošais faktors. Pļaviņu HES jaudas ziņā ir lielākā hidroelektrostacija Baltijā un otra lielākā Eiropas Savienībā.
- HES ietekmē hidraulisko režīmu – straujas ūdens līmeņa izmaiņas, jo īpaši ūdens līmeņa pazemināšana tehnisko apkopju veikšanai.

Pļaviņu HES ūdenskrātuve

- Aizkrauklei tuvākā novērojumu stacija ir NS Pļaviņas. Šeit tiek veikti automātiskie ūdens līmeņa un temperatūras mērījumi.
- Stacijas nulles atzīme: 62.23 m.

Ūdenslīmenis

- Pļaviņu HES ūdenskrātuves normālais uzstādīnājums līmenis $N_{\bar{U}L}=72,00$ m abs
- Zemākais uzstādīnājums līmenis pie diennakts un nedēļas regulēšanas 69.00 m abs
- Augstākais (maksimālais) uzstādīnājuma līmenis 73.30 m abs
- Svarīgi, ka gada griezumā minimālais ūdens līmenis un diennakts svārstības ir atšķirīgas. Tas ir noteikts ūdens resursu lietošanas atļaujā.

Periodi	Minimāli pieļaujamie līmeņi, m	Maksimālās diennakts svārstības, m
No ledus iešanas līdz 20.aprīlim	69,14	1,5
No 21.aprīļa līdz 10.jūnijam	71,14	1,0
No 11.jūnija līdz 31.augustam	69,14	1,0
No 1septembra līdz pirmspalu nostādei	69,14	1,5
Pirmspalu nostāde	67,14	1,5

3. Esošā veģetācija, vērtīgo kokaugu sugu grupas

Ainavas telpiskā izpēte savukārt aptver tieši koncepcijas teritorijā atrodamās ainavas vērtības un īpašības. Grafiskajā materiālā vizuāli atzīmēti īpaši atsevišķie koki un koku grupas, grāvji, grāvju pārejas un skatu virzieni. Ainavas atsevišķās telpas ir fiksētas fotomateriālā, un teritorijas plānā, īsi katru raksturojot, un/vai atzīmējot kokaugu šķirnes.

1. Dendroloģiska daudzveidība (kļavas, bērzi, ciedru priedes, vītoli) – saglabājamie apstādījumi, veido atpūtas vietas ietvaru un ainavtelpu

2. Skats uz upi – ainavas skati uz ūdenskrātuvi ir vērtīga ainavas sastāvdaļa, koncepcijā šie skati saglabājami atvērti un plaši

3. Liepas, bērzi, apses, ozols, Eiropas segliņi – tipiskie esošie apstādījumi, saglabājāmie un papildināmie

4. Izteiksmīgs reljefs – viena no Aizkraukles ūdenskrātuves piekrastes identitātes veidotāj faktoriem

5. Esošās trepes – turpmākās attīstības posmos jāplāno vides pieejamību, mazāk izmantojot trepes un papildinot piekļuvi ar pandusiem

6. Izteismīgs osis – atsevišķi soliterkoki veido ainavas izteismīgu raksturu

7. Nostiprinājums ar trepēm – ūdenskrātuves piekrastes nostiprinājums saglabājams un renovējams, piešķirot tam īpašu lomu ainavtelpas veidošanā – kļūt par izteismīgu elementu

8. Piekļuves ceļš skolas teritorijai (apsaimniekošanas vajadzībām)

9. Birztala (bērzi, apses) – saglabājama birztala, kā īpašs elements ūdenskrātuves piekrastē

10. Platforma – turpmāk attīstāms aktivitāšu laukums

11. Esošais šķērsojums – alternatīvā variantā, plānojams kā gājēju tilts

12. Skatu vieta (stāvkrasts)- vērtīga skatu līnija

13. Problemātiski koki (vīksnas) – pakāpeniski pamežs un sausie bīstamie koki ir likvidējami, atverot plašu skatu uz ūdenskrātuvi

14. Stāvkrasts, vērtīgs un izkopjams krasts

15. Skats uz HES – atveras no vairākiem skatupunktiem piekrastē

16. Izteiksmīgs ozols – ainavas vietzīme un vērtīgs ainavas elements

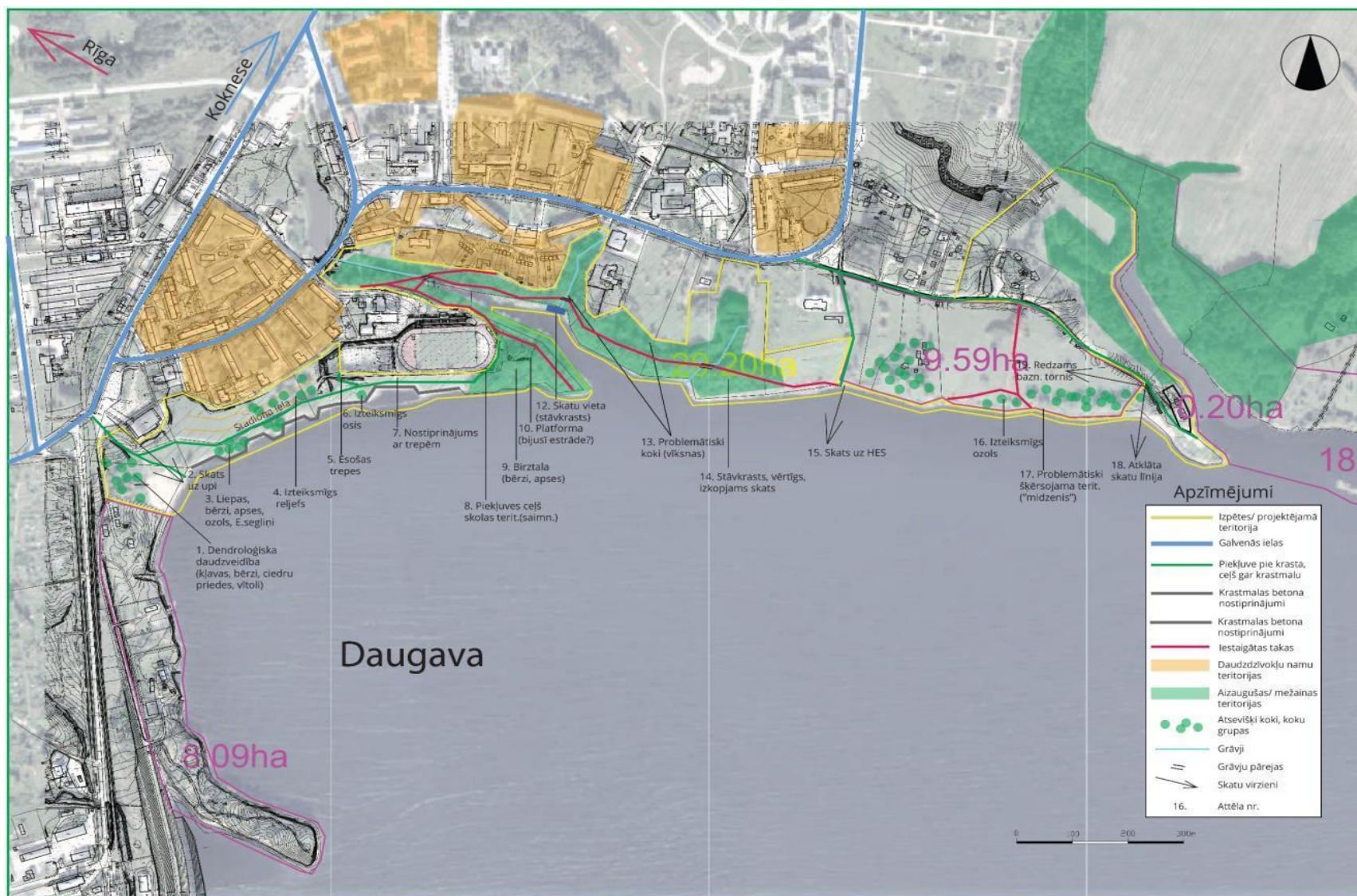
17. Problemātiski šķērsojama teritorija – atjaunojams krasta stiprinājums, kas nodrošinās arī pārvietošanas gar krastu

18. Atklāta skatu līnija – vērtīgas skatu līnijas

19. Redzams baznīcas tornis

Att. Ainavas telpiskā izpēte un vērtīgo kokaugu grupu shēma

4. Esošā reljefa uzbūve un mijiedarbība ar dabas faktoriem

Esošais reljefs koncepcijas teritorijā ir nevienmērīgs, līdzenās piekrastes teritorijas mijas ar stāvkrastiem un gravām. Teritorijā ir arī pilskalns.

Aizkraukles novada lielākā daļa atrodas Viduslatvijas zemienes Viduslatvijas nolaidenuma dienvidu malā un Lejasdaugavas senlejā, Daugavas labajā krastā. Novada teritorija ir vidēji 20 – 40 m v.j.l. un tā augstākais punkts Kalna Ziedu pilskalns atrodas Aizkraukles pilsētā. Līdzeno reljefu saposmo gravas Aizkraukles A un R malā un Lauces ieleja Aizkraukles D malā Daugavas kreisajā krastā.

Ņemot vērā nevienmērīgo reljefu ir svarīgi projektējot infrastruktūras objektus, ņemt vērā nepieciešamību nepastiprināt ietekmi uz reljefu, bet tieši otrādi to nostiprināt. Virszemes lietusedeņi šajā kontekstā ir svarīgs ietekmējošais dabas faktors. Tam pretstatā varētu stāties zemsedze, kas šeit nav izteikta. Vairāk, teritorijā ir pameža tipa apaugums.

Plānotās teritorijas reljefs no vienas puses ir izteiksmīgs ainavas objekts, bet no otras puses ierobežojošs faktors, kas jāņem vērā vides pieejamības nodrošināšanai, kā arī publiskas ārtelpas funkciju nodrošināšanai – saimniecības transporta piekļuve, pastaigu takas, veloceļņi.

Plānojot reljefu jāizvairās no pārmērīgas norakšanas vai uzberšanas (*virs 1 m*), saglabājot raksturīgo krasta līniju visas teritorijas garumā, plānot jauno infrastruktūru pēc iespējas tālāk no stāvām nogāzēm, mazinot augsnes eroziju.

Attēls. Esošais izteiksmīgais reljefs ūdenskrātuves krastā pie kultūras nama

Attēls. Esošais izteiksmīgais reljefs ieplakās

Izteiksmīgo reljefu plānots izmantot:

- Skrituļošanas trasei;
- Bērnu laukumam reljefā ar vairākām pakāpēm un rāpšanās sienām;
- Skatu vietām ar atvērtām skatu līnijām;
- Vairāku pakāpju pastaigu maršrutiem.

5. Plānotā Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves piekrastes attīstība

Ekoloģiskie aspekti

Aizkraukles ūdenskrātuves piekrastes daļa ir jūtīga ekosistēma, kur iesaistīts gan reljefs, gan ūdens, gan veģetācija, gan antropogēnā iedarbība, kas var veicināt ekosistēmas izmaiņas, krastu eroziju, sugu sastāva izmaiņu, ūdens piesārņojumu.

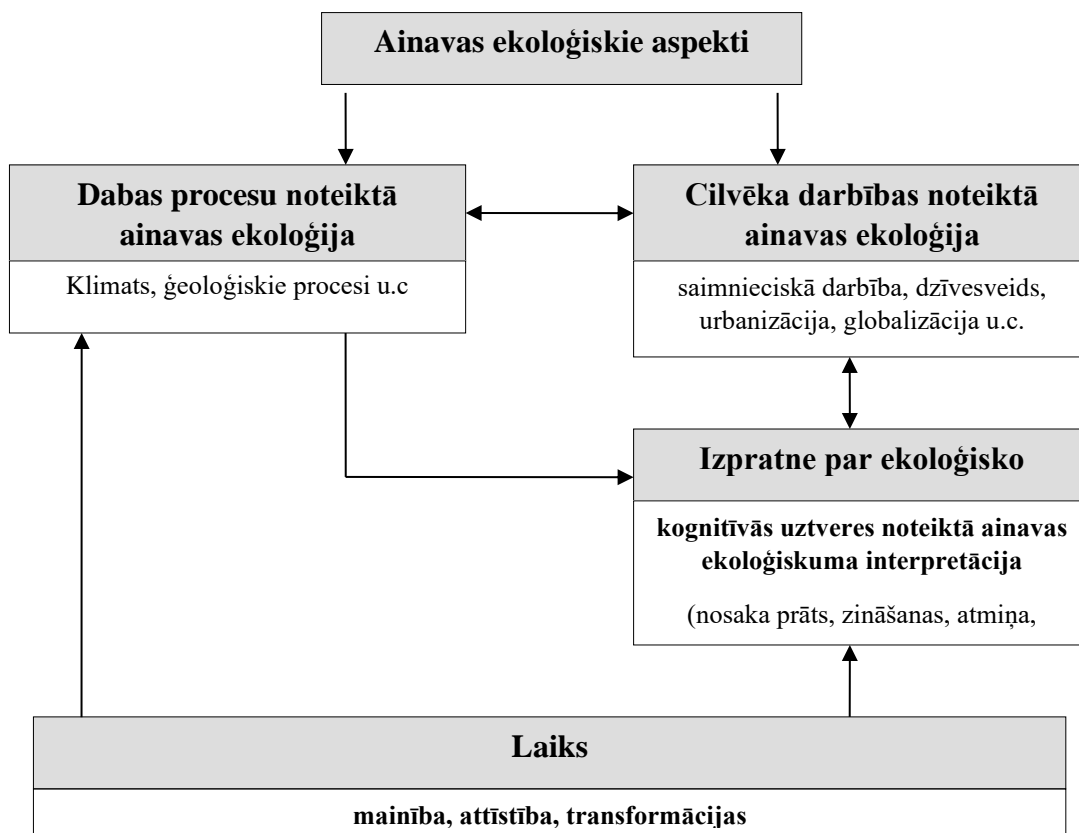
Ainavas ekoloģiskā kvalitāte ir svarīga Aizkraukles ūdenstilpnes ainavas īpašība, jo nodrošina tālāko ainavas un vides eksistenci un funkcionēšanu, ko atzinuši arī daudzie zinātnieki un vairākām jomām (Kruše u.c., 1995; Arler, 2000). Jau senie latvieši izprata dabas ekoloģijas nozīmi, vadījās pēc tās, apsaimniekojot savas saimniecības un veidojot īpašu attieksmi pret ainavu (Berķis u.c., 2007). Mainoties ekonomiskai attīstībai un līdz ar pilsētu nozīmes aktualizēšanu, rūpniecības uzplaukumu un pilsētnieciskā dzīvesveida ienākšanu, 20. gadsimta 50., 60. gados šī saikne ar dabu sāka izzust (Ziemeļniece, 1998). To pastiprināja arī tajā laika posmā notikušas nācījas deportācijas, zaudējot vairākās paaudzēs veidojušās un mantotās dabas ekoloģiskās izpratnes zināšanas, kas krājušas gadsimtiem, kopjot savu zemi un vērojot dabas parādības. Pēdējos gados urbānas attīstības telpā atkal pieaugusi ekoloģiski kvalitatīvas vides nozīme cilvēku izpratnē. Cilvēki arī Latvijā mēģina atgriezties pie dabas, lai iegūtu vides līdzsvaru un harmoniju (Zigmunde, 2010).

Atziņa, ka cilvēks ir dabas daļa un tādēļ ir līdzatbildīgs par to, liek mainīt domāšanu arī arhitektūrā un kopējā ainavas plānošanā (Kruše u.c., 1995). Gan dabiskai ekosistēmai, gan cilvēka radītai (*apdzīvotas vietas*) ir vienoti mērķi:

- piemērošanās konkrētās vietas faktoriem, aprites veidošanās ar līdzsvarotu iekšējo bilanci un harmoniskām attiecībām ar apkārtni (Gill et al., 2007);
- dabas potenciāla izmantošana (enerģija un matērija), patstāvība;
- daudzveidība un savstarpējas saiknes sistēmas stabilizēšanai (Bioloģiskās daudzveidības..., 2000; National Programme on..., 2000; Kingston et al., 2003);
- piemērots apdzīvotības blīvums un lielums (Pilsētas un kopienas..., 2001);
- sukcesija, kā attīstības process ceļā uz optimumu (Kruše u.c., 1995).

Līdz ar to ainavas plānošanas un pārvaldības viens no svarīgiem uzdevumiem ir rast kompromisu starp cilvēka vēlmēm un dabas iespējām, kas skaidri nolasa arī Aizkraukles ūdenskrātuves ainavas jautājumā. Urbānās un lauku mijiedarbības zonas ir vienas no jūtīgākajām ekoloģijas ziņā, jo līdz ar urbanizācijas procesiem, dabas noteiktās ekoloģijas pastāvēšana nepārtraukti tiek apdraudēta – reljefa erozija, invazīvas sugas, atkritumi un piesārņojums. Šajās teritorijās arī vis izteiktāki notiek ekoloģiskās vides transformācijas, kas bieži ir neatgriezeniskie procesi (Zebisch et al., 2004; Pauchard et al., 2006). Veidojoties apbūvei vai izveidojot ceļu tīklu, mainās vietas ekoloģija – biotopi, sugas un ekoloģiskā aprīte – kopumā tiek traucēta dabisko biotopu pastevešana un tiek radīti jaunie antropogēnie biotopi. Piemēram, meža nogabala izciršana apbūvei var veicināt teritorijas pārpurvošanās procesus, jo vairs nav koku, kas nodrošināja vienmērīgu ūdens apriti caur transpirācijas procesiem (Zigmunde, 2010)..

Ainavas ekoloģiskos aspektus nosaka konkrētas teritorijas dabas procesi, kas veido vides ekoloģisko fonu; cilvēka darbība ainavā – antropogēna slodze, ko ietekmē cilvēka ekoloģiskā izpratne, veidojot ekoloģiski kvalitatīvu vidi, vai izpratnes trūkums, veicinot vides ekoloģisko degradāciju.

Attēls. Ainavas ekoloģisko aspektu veidošanās mijiedarbojoties laikiem, dabas procesiem un cilvēka darbībai, kas balstīta uz izpratni par ekoloģisko (Avots: D.Zigmunde, 2010)

Līdzīgi kā analizējot ainavas vizuāli estētisko struktūru, arī ainavu ekoloģijas pamatā ir holisma koncepcija – visaptverošas būtības teorija, kas pamatojas ar atziņu, ka ainava ir kas vairāk par tās elementu veidoto kopumu (Antrop, Van Eetvelde, 2000). Tomēr arī ainavu ekoloģijā lauku un dabas ainavu struktūras raksturošanai pamatā izmanto ainavas elementu veidoto laukumu – apmežotas teritorijas, apstādījumu plašas zonas (angļu valodas termins - patches), koridoru – ielas ar apstādījumiem, nelielas apstādījumu teritorijas, gravji un kanāli (angļu valodas termins - corridors) un ainavas metrikas - tīkls, ko veido visi ainavas elementi kopumā (angļu valodas termins - matrix) koncepciju, ko ievieša Formans un Godrons (Forman, 1995; Dramstad et al., 1996; Leitao, Ahem, 2002). Kā viena no ainavu ekoloģijas pamata teorijām ir dabiskā tīklojuma izveide – visu apstādījumu daļu cieša un nepārtraukta saikne, kas nodrošinātu ekoloģisko procesu nepārtrauktību, līdz ar to uzlabotos ekoloģiskā kvalitāte pilsētvidē. Dabiskās veģetācijas tīklojuma izveidei lieto savienojamības jeb sasaistes (angļu valodas termins - connectivity) (Bennett, 2003), jēdzienu, kura pamatā ir lauku ainavā sastopamo, laukus atdalošo krūmu joslu vērojumi, nelielas koku grupas, privātmāju dārzi. Dabīgie koridori savieno lielākus veģetācijas nogabalus, piemēram, mežus, parkus, ūdenstilpnes (Zigmunde, 2010).

Aizkraukles ūdenskrātuves piekrastes ainavas ir lielisks tīklojuma piemērs ar vairākiem tam piesaistītiem laukumiem, kas kopumā pilsētai spēj nodrošināt ekoloģisko līdzsvaru.

Plānotās ainavtelpas ekoloģiskas struktūras sasaites un laukumus veido:

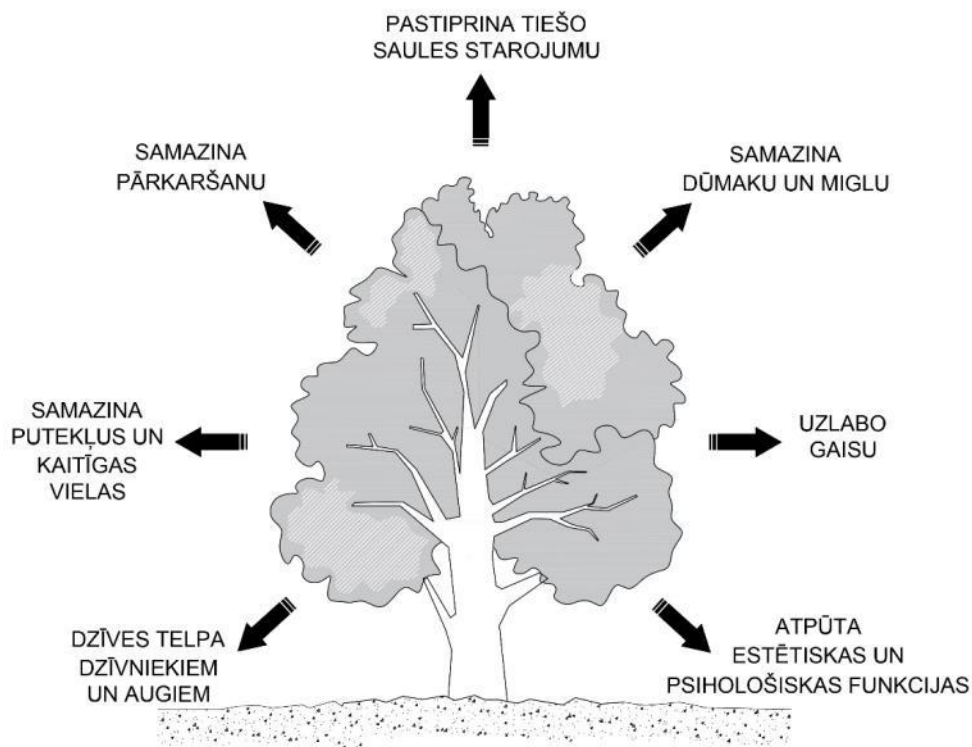
- Piekrastes līnija – ūdens un krasta saskares zona ar krasta dabīgo apaugumu;
- Ielu un pagalmu apstādījumi;
- Esošie apstādījumi skvēros un parkos;
- Ieplakas ar esošo veģetāciju;
- Privātmāju dārzi;
- Mežainas teritorijas krasta zonā.

Attīstības koncepcija paredz:

- Saglabāt nepārtrauktu ekoloģisko tīklu – neveidojot lielus apbūves un cietā seguma laukumus;
- Nesamazināt ar labiekārtojumu esošas ekoloģiskas vērtības – dabisko krasta apaugumu, nogāžu apaugumu ar kokiem;
- Izvairīties no būvniecības, kas var veicināt krasta eroziju;
- Izvairīties no svešzemju augu stādīšanas krasta zonā;
- Ievest fitoremediācijas metodi ieplakās, kas savāc pilsētas lietusūdeņus.

Esošo koku ekoloģiskā vērtība

Koki iespādo pilsētvides klimatu 10 reizes vairāk nekā zālieni, jo to lapotnes platība, salīdzinot ar koka aizņemto platību, t.sk. zāliena platību, pārsniedz 10 reizes. Kokaugu augšanu un attīstību apstādījumos nosaka videi raksturīgie ekoloģiskie apstākļi – augsnes, ūdens un gaisa režīms, augsnes un gaisa temperatūra, piesārņošana ar dūmgāzēm un kaitīgajām ķīmiskajām vielām, asfalta segums, kanalizācija un citas inženiertehniskās sistēmas, kas būtiski izmaina apstādījumu augu fizioloģiskās un bioķīmiskās norises, augšanas un attīstības gaitu. Līdz ar to svarīga ir atbilstošas koku sugas izvēle pilsētvides apstādījumiem.

Attēls. Atsevišķa koka daudzpusīgas vērtības pilsētvidē

Kultūrvēsturiskā un sociālā koku vērtība

Koku nozīme pie kultūrvēsturiskiem objektiem ir bieži paša objekta kopējā ansambļa turpinājums – vēsturiskā aleja, parks vai skvērs. Jāatzīmē, ka atsevišķiem kokiem var būt arī kultūrvēsturiskā vērtība bez arhitektoniskiem elementiem blakus, šādus kokus ir grūtāk definēt apdzīvotās telpās un noteikt to statusu. Koku sociālā vērtība saistās ar vietējas sabiedrības ieradumiem, sevis identificēšanu ar vietu un identitātes apzināšanos, kur savu lomu spēlē arī koki – tie iezīme vietas raksturu vai kādu vietu dabā, koki ir arī cilvēku ikdienas dzīves sastāvdaļa. Bieži ar kokiem vietējiem iedzīvotājiem saistās bērnības atmiņas vai citi personīgi notikumi. Šādu koku noteikšana nav iespējama, balstoties tikai uz teorētiskiem pieņēmumiem un pat ne vienmēr nosakāma dabā, bieži tie ir cilvēku zemapziņas procesi.

Šeit ir svarīga loma integrētai ainavas pārvaldībai, kas paredz vietējas sabiedrības iesaistīšanos ainavas plānošanas un apsaimniekošanas procesos – tikai tad iespējams noteikt lielu daļu sociāli nozīmīgo apstādījumu grupu un to reālo vērtību.

Koku vizuālā vērtība

Kokaugu vizuālā vērtība atkarīga no vairākiem faktoriem – katras kokaugu sugas īpatnības, kokaugu augšanas apstākļi un kopšana, atrašanās vieta telpiski arhitektoniskā vidē, auga vecums, lielums, vainaga un stumbra simetrija vai asimetrija, proporcijas un pat gadalaiks. Kokaugi ir dzīvas dabas sastāvdaļa, tieši tāpēc to īpašības ir mainīgs lielums – te ir svarīgi pievērst uzmanību esošo kokaugu kopšanai un potenciālo dižkoku kopšanai, atbrīvošanai no apauguma un labvēlīgo apstākļu nodrošināšanai.

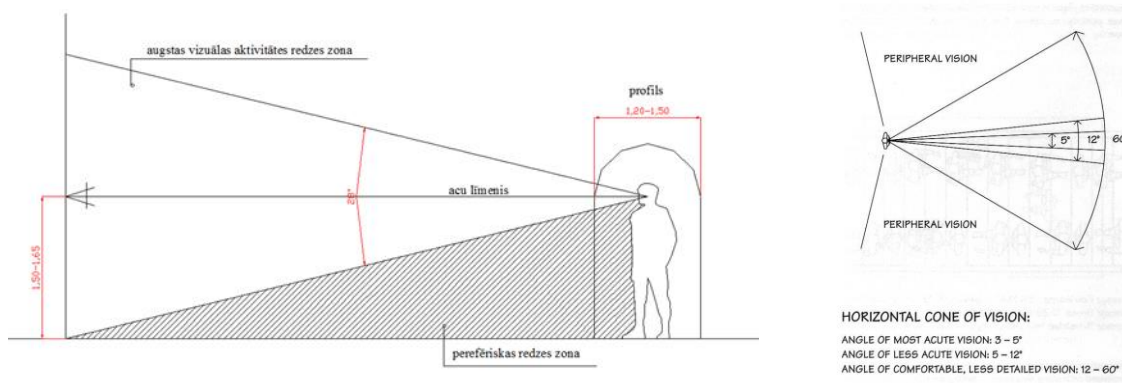
Jāņem vērā, ka apstādījumu veidošana ir četru dimensiju process. Laiks, kādā koks sasniedz vēlamo lielumu, ir ļoti ilgs. Tāpēc it īpaši vērtīgi ir koki, kas sasniedz dižkoku statusu.

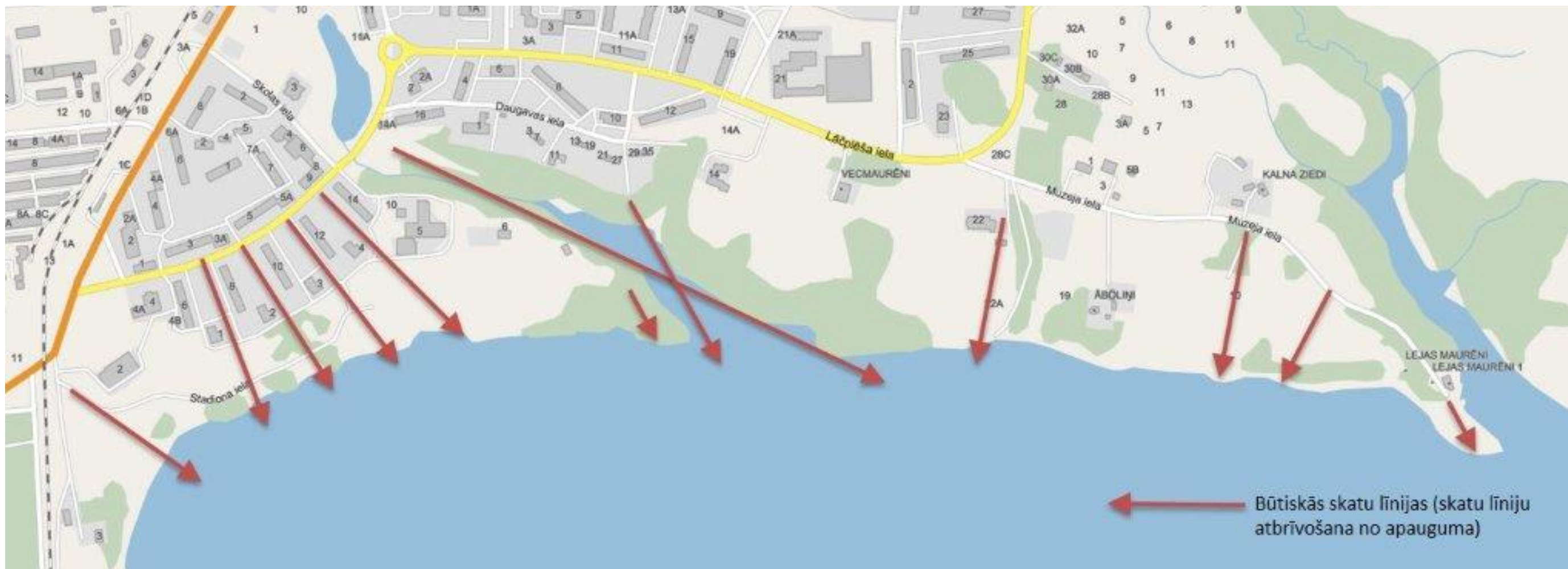
Attēls. Vērtīgas koku grupas pie kultūras nama

Ainaviskie aspekti, skatu līnijas

Vizuālā uztvere. Starp cilvēka maņām kā viena no galvenajām jāmin vizuālā uztvere, ko nodrošina mūsu redze. Acis ir pats aktīvākais maņu orgāns, tas atrodas nepārtrauktā kustībā, punktu pa punktam apsekodams apkārtni, lai savāktu nepieciešamo informāciju attēla atpazīšanai – skatu punkti un skatu līnijas (Kundziņš, 2004). Vizuālā informācija ir pirmā, kas sasniedz mūsu prātu un sastāda 80% no uztvertā, pārējo veido pārējās maņas (Яргина, 1991; Ziemeļniece, 1998; Ode, 2003; Ode, Sang, 2007; Zigmunde, 2007). Tāpēc cilvēka vizuālajai uztverei ir vissvarīgākā vieta visā, kas mūs ikdienā aptver. Tomēr vislielākais uzsvars cilvēka vizuālās uztveres nozīmei ir tieši jomās, kas saistītas ar estētiskās kvalitātes meklējumiem – mākslā, arhitektūrā, ainavu arhitektūrā un citās jomās, kuru pamatnoteikumus veido tieši cilvēka izpratne par skaisto, kas bieži saistas ar mūsu zemapziņas aspektiem, pieredzi, kultūru un tradīcijām (Kundziņš, 2004, Zigmunde, 2010).

Attēls. Gājēja skatu līnijas parametri – 30° vertikālā un 60° horizontālā dimensijā

Attēls. Vērtīgas skatu līnijas, ko nepieciešams kopt, atbrīvojot tos no apauguma

Plānotā teritorijā vērtīgas skatu līnijas vērstas uz ūdenskrātuvi, kas veidojas, ka atvērtas plašas ainavas ar ūdens spoguļi. Ir svarīgi, plānojot teritorijas labiekārtojumu ievērot sekojošus nosacījumus:

- Saglabāt esošās skatu līnijas un skatu vietas, neplānojot lielā auguma apstādījumus (virs 1 m);
- Infrastruktūras objektus plānot saskanīgi ar esošās ainavas mērogu;
- Skatu vietas un skatu līnijas plānots atzīmēt ar vides objektiem “skatu rāmjiem” – ka fotografēšanas objekts;
- Tīrīt vērtīgas skatu līnijas no apauguma.

Aizkraukles ūdens krātuves teritorijā plānots saglabāt vērtīgas skatu līnijas, kas pavērās no vairākām vietās pilsētā uz ūdenskrātuvi. Skatu līniju kopšanai ir nepieciešams atbrīvojot skatu līnijas koridoru no apauguma – skatu līnijas koridors var būt mainīga platuma un svārstīties no 20 līdz 100 m, atkarība no skatu līnijas garuma. Šajā zona ir svarīgi atbrīvojot skatu no pameža apauguma un nevērtīgiem kokiem, bet saglabājot vērtīgus kokus, ka arī apaugumu, kas nodrošina nogāzu noturību, neļaujot veidoties zemes erozijai.

Kompozicionālie un funkcionālie aspekti

Kompozīcijas pamatprincipi attīstīti gadsimtu laikā un balstās uz cilvēka acs uzbūves un redzes noteiktām īpatnībām. Izcilie mākslinieki ir pierādījuši, ka kompozīcijas pamatprincipu ievērošana veido saskaņu, jo to izveides pamatā ir dabas elementu vērojumi, bet daba pati par sevi ir harmonijas atspoguļojums (Kundziņš, 2004; Finlay, 2007). Arhitektoniski telpiskās kompozīcijas pieejas ietvaros ainavas estētiskā kvalitātes novērtēšanas kritēriji veidoti divās grupās. Pirmās grupas kritēriji attiecas uz ainavas rakstu, kas atspoguļo ainavas elementu izvietojumu un savstarpējo ietekmi. Ainavas raksta raksturošanai estētiskās kvalitātes kritēriji iedalāmi trīs apakšgrupās: ainavas elementu esamība un tips; elementu īpašības; ainavas elementu savstarpējās mijiedarbības formas (Zigmunde, 2007). Otra kritēriju grupa raksturo ainaviski telpisko struktūru jeb skatu uzbūvi (Ziemeļniece, 1998; Ribe, 2005), kuras raksturošanai izdalāmas divas apakšgrupas: skata pieejamība un saskatāmība; izteiksmīgums un kompozicionālā uzbūve (Nikodemus, 2001; Palmer, Hofmann, 2001; Akbar et al., 2003; Nikodemus, Rasa, 2005; Vroom, 2006).

Pirmā kritēriju apakšgrupa, kas raksturo ainavas raksta estētisko kvalitāti ir konkrētam ainavas tipam raksturīgo ainavas elementu esamība. Galvenās ainavu elementu grupas ir dabas veidojumi un cilvēka radītie objekti. Katram ainavu tipam ir savi raksturīgie jeb iederīgie elementi un neraksturīgie jeb neiederīgie elementi. To nosaka vēsturiski veidojusies estētiskā pieredze, kas noteiktām lietām piedēvē arī noteiktas īpašības (Gobster et al., 2007). Piemēram, dabas ainavas veido tām raksturīgi elementi – šajā vietā veidojušies dabas objekti, vietas ekoloģijai atbilstošas augu sugas. Savukārt neraksturīgie elementi šādā ainavā pārsvarā ir cilvēka radītie objekti – būves, ceļi, inženierkomunikāciju objekti un citi. Raksturīgo un neraksturīgo elementu esamība konkrētajā teritorijā nosaka tās vizuālo uzbūvi un iekļaušanos apkārtējā ainavā (Zigmunde, 2007). Jo vairāk ainavā būs tai raksturīgi elementi, jo harmoniskāka un estētiski kvalitatīvāka tā būs (Ziemeļniece, 1998).

Tieši Aizkraukles ūdenskrātuves piekrastes kompozicionālas uzbūves harmonija ir atkarīga no raksturīgo elementu saglabāšanas un citu ainavas raksturīgo elementu plānošanas:

- Piekrastei raksturīga veģetācija;
- Krasti ar stāvo reljefu;
- Ieplakas un gravas;
- Atklāto un tuvo skatu līniju mija;
- Līnijveida ainavas telpiska struktūra gar pašu ūdeni un mozaīkveida struktūra tuvāk apdzīvotāj vietai;
- Laivas un laivu piestātnes;
- Ūdensputni;
- HES siluets – cilvēka radīts elements, kas ir neviennozīmīgs savā būtībā, bet esošs ainavas elements, kas ir neatņemama šīs ainavas identitātes daļa.

Teritorijas funkcionālus aspektus nosaka dabas faktori – piekrastes ainava, kas mazāk izmantojamā apbūvei, bet vairāk, kā publiskā ārtelpa un apstādījumu zona ar daudzveidīgām rekreācijas funkcijām. Aizkraukles ūdenskrātuves galvenās plānotās funkcijas ir:

- Aizkraukles vizītkarte;
- Tūrisma maršruts ar stāstu par industriālo mantojumu un HES;
- Pilsētvides zaļa struktūra, kas veido pilsētas buferzonu, ekoloģiskā līdzsvara nodrošināšanas funkciju, publiskās ārtelpas funkciju;
- Mierīgas pastaigas iedzīvotājiem un viesiem;
- Aktīvais sports – velosports, skrituļošana, ārā trenāžieri;
- Bērnu interaktīvo rotaļu zona;
- Izziņas un izglītības funkcija;
- Laivošana un citas ūdens sporta un rekreācijas funkcijas;
- Piknika un kempinga zonas;
- Pilsētvides lietusūdeņu fitoremediācijas funkcija;
- Muzeja zona, kas pilda kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas funkciju.

Plānojot Aizkraukles ūdenskrātuves teritorijas attīstību ir svarīgi secīgi un atbilstoši dabas faktoriem un blakus esošiem infrastruktūras objektiem veidot jaunās funkcionālās zonas, kas palīdzēs veidot ainavtelpu dažādam interesēm un dažādam vecuma grupām.

Plānotās zonas:

1. Reprezentatīva zona;
2. Interaktīvas izglītības un sporta zona;
3. Pilsētvides ekoloģiskā līdzsvara zona;
4. Pilsētvides publiskās ārtelpas un turpmākās attīstības zona;
5. Dabas pamatnes zona ar pārvietošanas iespējām;
6. Brīvdabas aktivitāšu zona;
7. Kultūrvēsturiskā zona.

6. Plānotās teritorijas transporta un gājēju kustības principi

Aizkraukles ūdenskrātuves piekrastei jānodrošina dažādi kustības maršruti:

- Apsaimniekošanas transporta piekļuves vietas un maršruti;
- Laivošanas iespējas un piestātnes.
- Velosipēdu braucēju maršruti;
- Gājēju pastaigu zonas, nodrošinot vides pieejamību;

Apsaimniekošanas transportam ir iespēja piekļūt no Kultūras nama līdz Skolas stadionam, apvienojot šo ceļa trasi ar velomaršrutu. Papildus apsaimniekošanas transports var piekļūt pie baznīcas līdz plānotajai piknika zonai un laivu nolaišanas zonai. Nepieciešams nodrošināt arī apsaimniekošanas transporta piekļuvi piekrastei caur turpmākas attīstības zonu. Pa esošiem ceļiem apsaimniekošanas transportam ir brīva piekļuve sporta aktivitāšu zonai un atpūtas vietai pie ūdens netālu no kultūras nama.

Laivošanas iespējas un laivu piestātnes ir plānotās – pie kultūras nama, pie piknika vietas netālu no baznīcas, kā arī līcītī pie sporta aktivitāšu zonas;

Velomaršruts nodrošināts gar visu piekrastes zonu, papildinot to ar pontoniem.

Gājēju pastaigu zonas ir nodrošinātas gar visu piekrastes zonu, veidojot pastaigu iespējas vairākos piekrastes līmeņos ar piekļuvi no pilsētas ielām un blakus objektiem. Papildus lai nodrošināt vides pieejamību ātrāku ieplaku šķērsošanu ir plānots gājēju tilts blakus skolas teritorijai.

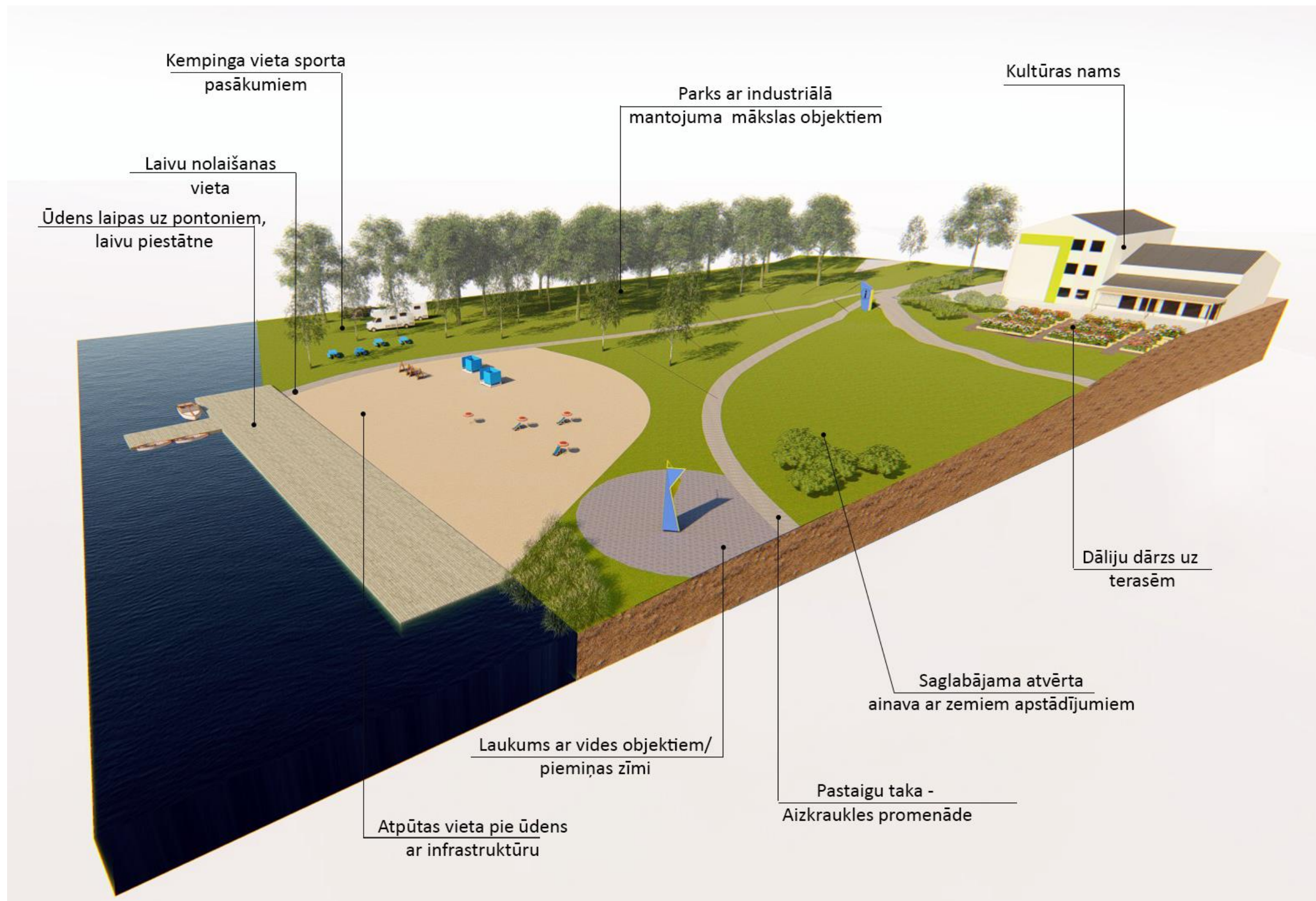
7. Plānotās rekreācijas teritorijas zonējums

Reprezentatīvā zona

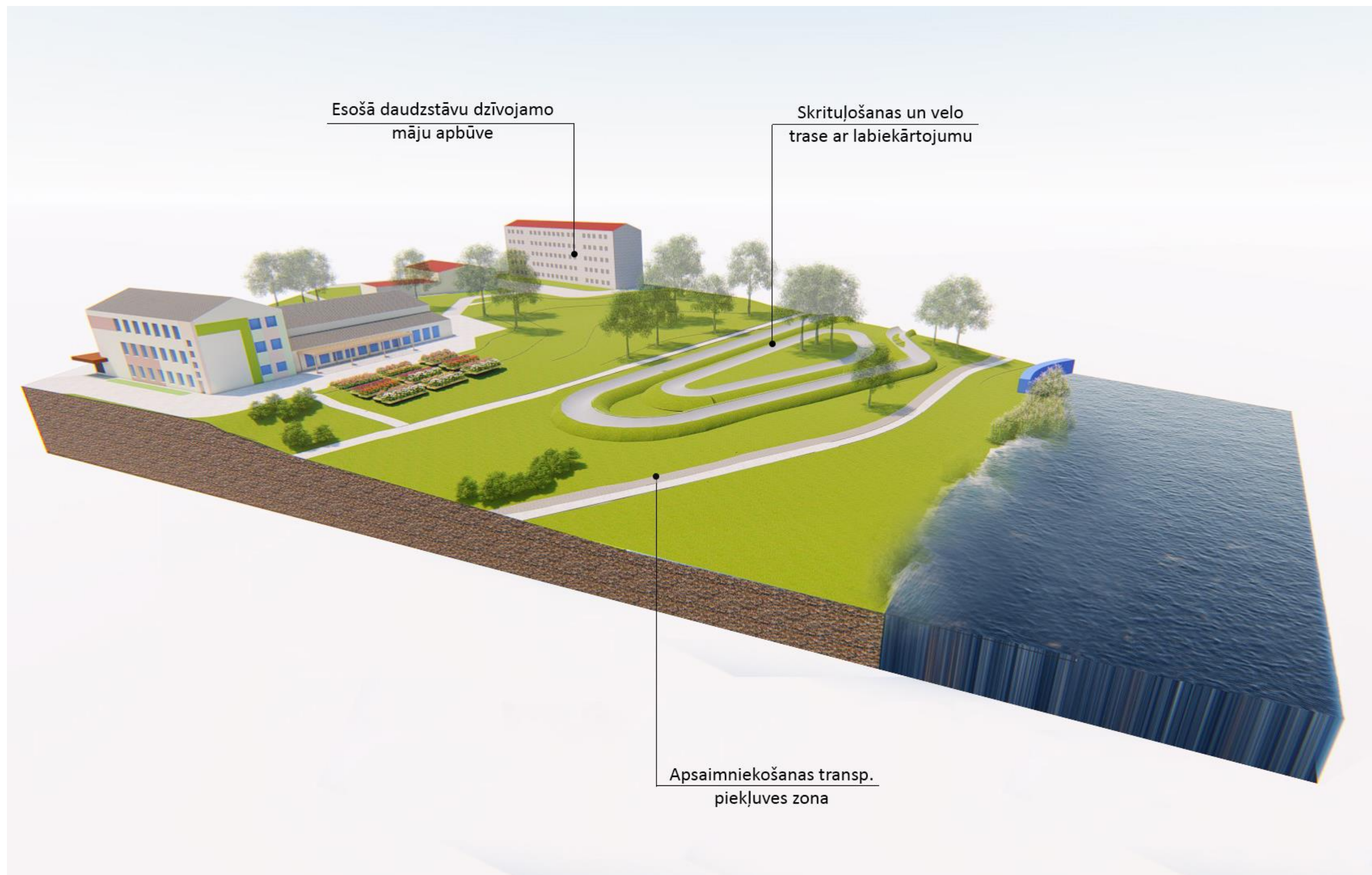
Reprezentatīvā zona nodrošina Aizkraukles pārliecinošo un spilgto identitāti un spilgto tēlo – kā jauns iedzīvotāju lepnuma un tūrisma piesaistes instruments. Šeit izvietojas atpūtas vieta pie ūdens, kas ir iedzīvotāju un viesu pievilksanas spēks, labiekārtota un moderna vide Aizkrauklē. Šajā zonā jāizvieto plaša informācijas zona par tuvāko apkārtni, par aktualitātēm, cieša saikne ar kultūras namu un industriālo mantojumu. Viena no reprezentatīvas zonas funkcijām arī rekreācija – mierīgas pastaigas un aktīva trase – katrs atrodas savā reljefa terasē.

Objekti un plānotas teritorijas:

- Informācijas stendi – gan ikdienas aktualitātes, gan vēsturiskā informācija;
- Parks un laukums ar vides objektiem – industriālā mantojuma mākslas objekti, kas integrēti esošā vidē;
- Kempinga un laivu piestātnes zona, ka arī laivu nolaišanas piekļuves ceļš;
- Atpūtas zona pie ūdens – laipas, infrastruktūra rekreācijas telpai;
- «Dāliju dārzs» - uz terasētas nogāzes simetriskie stādījumi – dāliju šķirnes daudzveidība;
- Skrituļošanas trase – izmantojot reljefa priekšrocības;
- Pastaigu takas ar «dabas skatuvēm» un industriāliem vides objektiem.

Attēls. Reprezentatīvās zonas 3D modelis - skats no kultūras nama līdz atpūtas vietai pie ūdens

Attēls. Reprerzentatīvās zonas 3D modelis - skats no kultūras nama līdz gājēju promenādei

Attēli. Reprerzentatīvā zona – reljefa priekšrocības un ūdens tilpnes tuvums

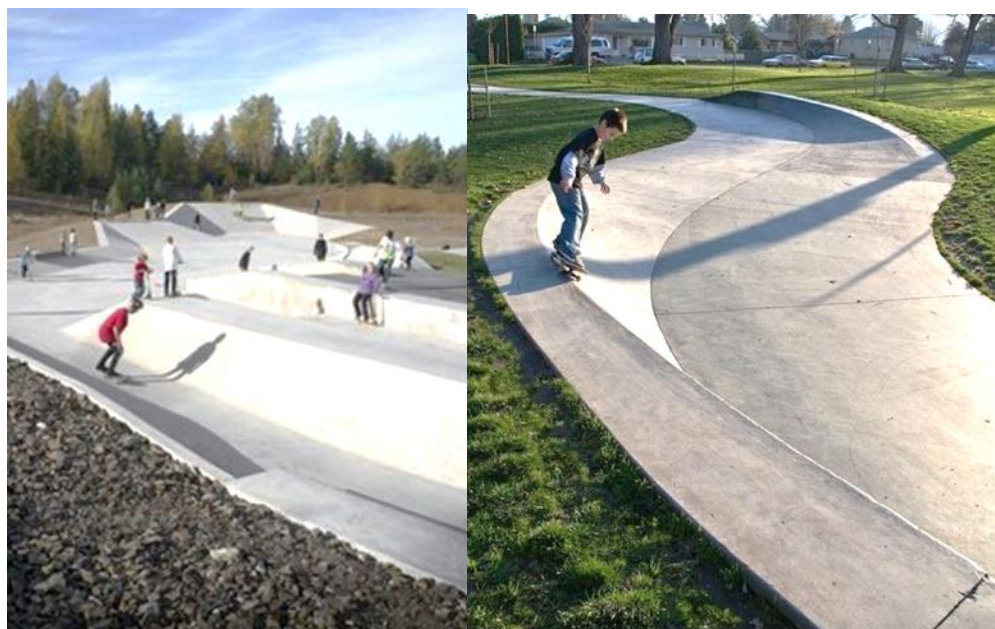
Attēli. Reprerzentatīvā zona – reljefa priekšrocības un ūdens tilpnes tuvums

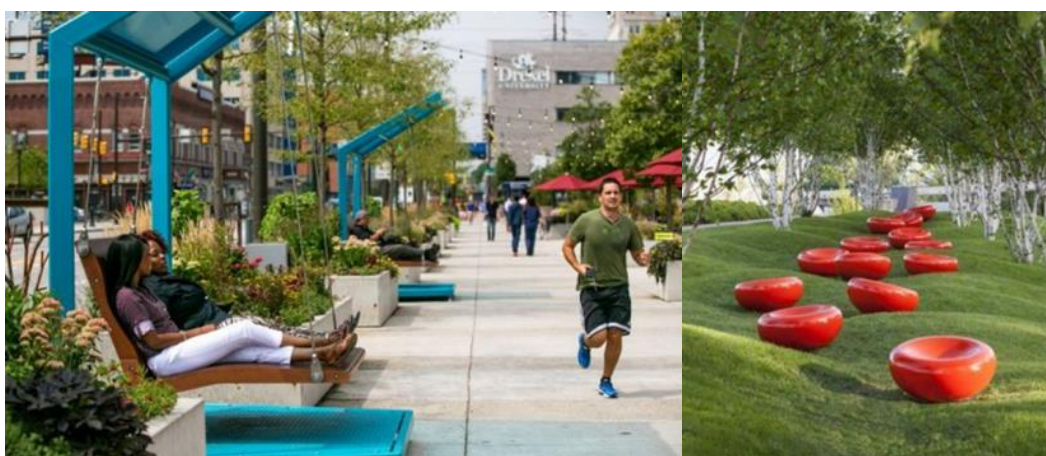
Attēli. Informācijas stendi – gan ikdienas aktualitātes, gan vēsturiskā informācija

Attēli. Skrituļošanas trase – izmantojot reljefa priekšrocības

Attēli. Skrituļošanas trase – izmantojot reljefa priekšrocības

*Attēli. Reprezentatīvā zona – Jaunas identitātes veidošana
(Rebranding landscape)*

Attēli. Reprēzentatīvā zona – industriālā mantojuma integrēšana un simboliskā izmantošana

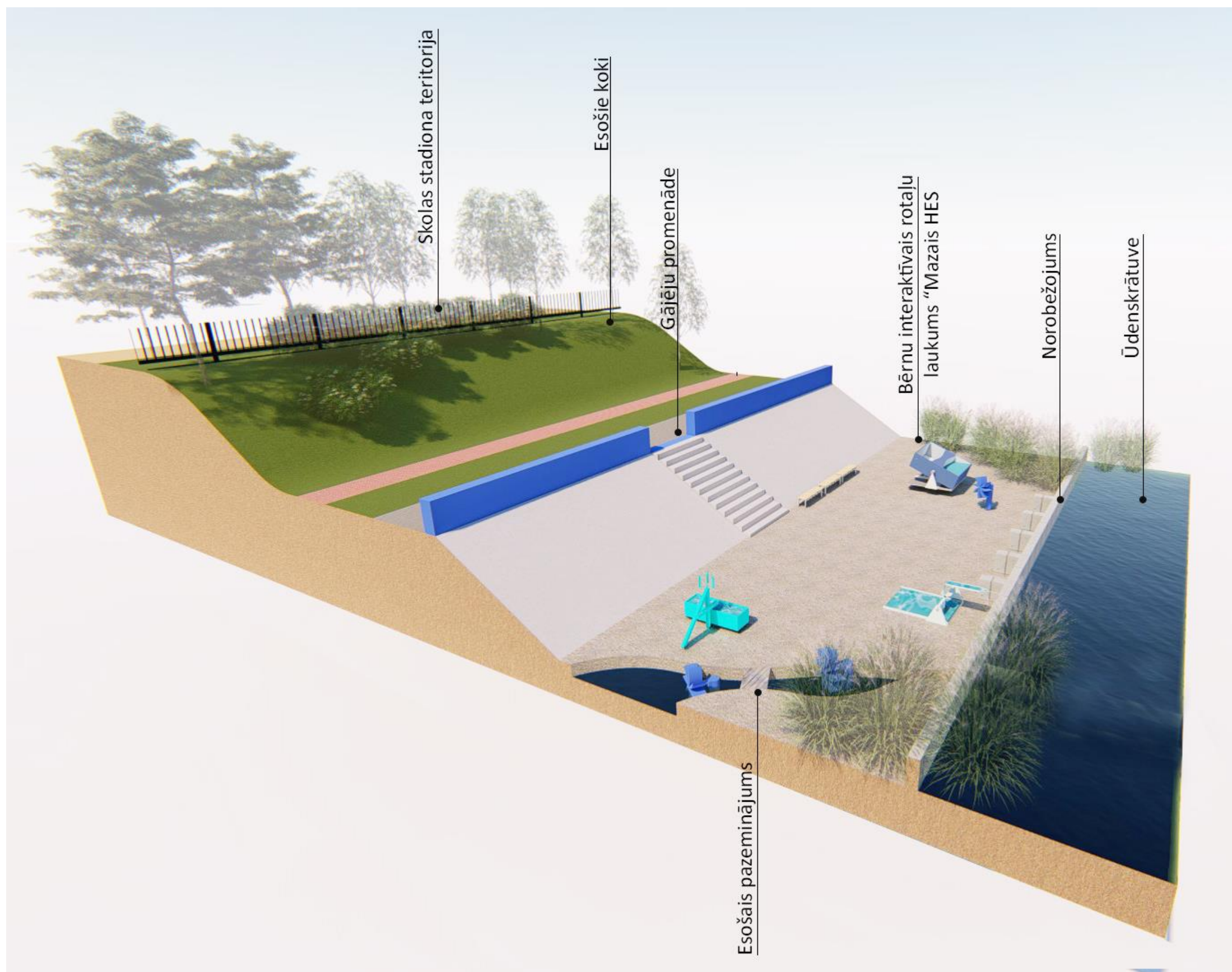
Attēli. «Dāliju dārzs» - uz terasētās nogāzes simetriskie stādījumi – dāliju šķirnes daudzveidība

Interaktīvās izglītības un sporta zona

Šī zona atrodas cieša saiknē ar skolu – paplašinot skolas iespējas un skolnieku komunikāciju ar dabas vērtībām, gūstot zināšanas un pieredzi – āra izstādes, ekspozīcijas, āra klases. Šajā zonā ir plānota, kā jauniešu aktivitāšu zona ar sportošanas elementiem – skrituļošanas trases turpinājums, āra trenāžieri u.c.. Papildus šeit plānots multifunkcionālu pasākumu laukums iedzīvotāju aktivitātēm (neliels laukums) – jogas nodarbībām, nelieliem pasākumiem, svinēšanai, neformālai komunikācijai.

Objekti un plānotas teritorijas:

- Bērnu ūdens eksperimentu parks – izmantojot esošo norobežoto seklumu;
- Bērnu interaktīvais rotaļu laukums – veidots reljefā ar izzinošiem elementiem;
- Atpūtas zona pie ūdens – laipas, infrastruktūra rekreācijas telpai;
- Skrituļošanas trase – izmantojot reljefa priekšrocības;
- Pastaigu takas ar «dabas skatuvēm» un industriāliem vides objektiem;
- Mazais aktivitāšu laukums – sportošanas laukums bērzu ielokā;

Attēls. Plānotās bērnu interaktīvās sporta zonas 3D modelis

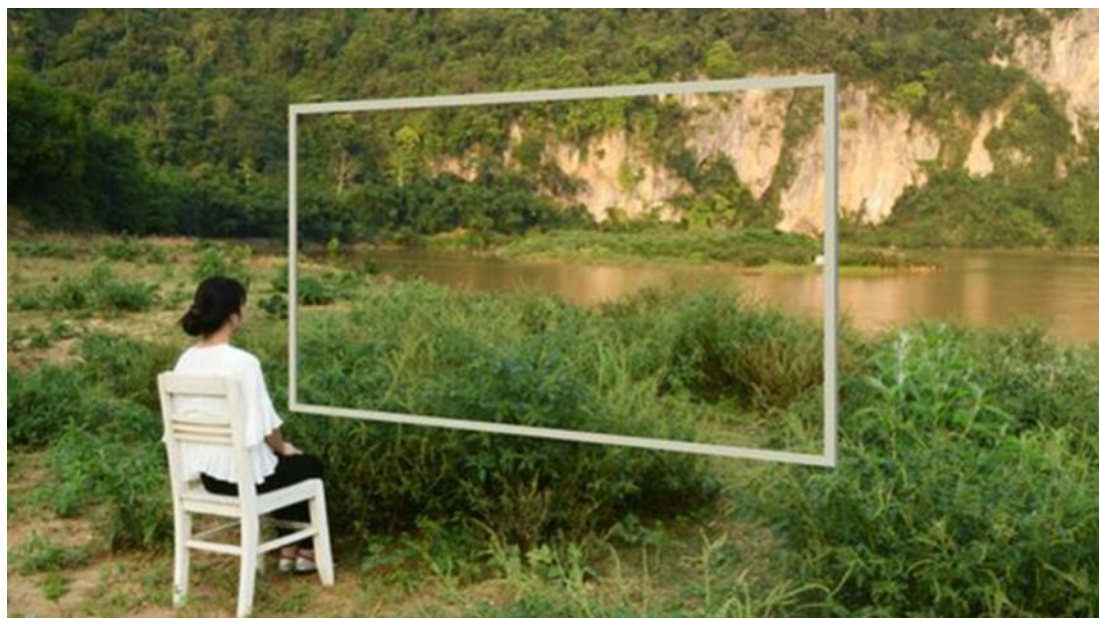
Attēls. Atpūtas zona pie ūdens – laipas, infrastruktūra rekreācijas telpai

Attēls. Interaktīvās izglītības un sporta zona

Attēls. Mini HES. Bērnu ūdens eksperimentu parks – izmantojot esošo norobežoto seklumu

Attēls. Pastaigu takas ar «dabas skatuvēm» un industriāliem vides objektiem

Pilsētvides ekoloģiskā līdzsvara zona

Šī teritorija ir esošā grava, kā svarīgs indikators ekoloģiskā līdzsvara saglabāšanai - jūtīga vieta, bet šajā posmā ir stāvas nogāzes un liels augsnes erozijas risks. Ekoloģiskā līdzsvara šajā posmā ir svarīga mazināta antropogēnā slodze un palielināta dabiskā biotopa nozīme un tā dominante. Lai mazinātu ūdenskrātuves piesārņojumu ir plānots izmantot fitoremediācijas metodes lietusūdens attīrīšanai.

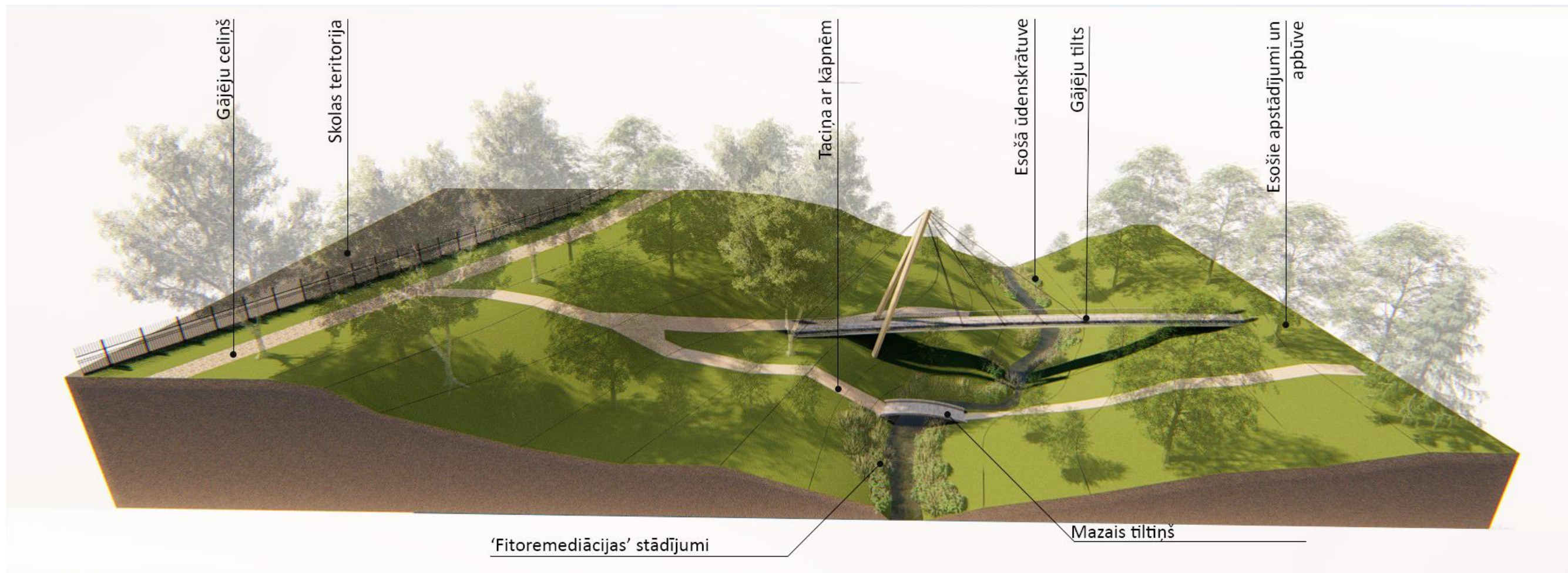
Fitoremediācija - no grieķu valodas: φυτο (phyto) – augs, no latīņu val. remedium – līdzeklis, zāles, dziedniecisks līdzeklis, balansa atjaunošana. Fitoremediācija, kā metode, pasaulē jau vairāk nekā 10 gadus veiksmīgi tiek izmantota vēsturisko industriālo, lauksaimniecisko, mežsaimniecisko, militāro, degvielas uzpildes un glabāšanas piesārņoto vietu sanācijai.

Šajā zonā ir nepieciešamā esošās audzes saglabāšana un sakopšana (*biotopu eksperta piesaiste*) – lai atbrīvotu pamežu no nevērtīgam sugām, kā arī atsevišķiem nokaltušiem kokaugiem.

Kopumā šīs zonas funkcija ir arī mierīgo pastaigu zonas ar skatu vietām uz ūdenskrātuvi, kā arī iespējamā sasaiste ar otru krastu pāri gravai, izmantojot gājēju trošu tiltu un arī pontonu vasaras sezonā.

Objekti un plānotas teritorijas:

- Trošu tilts – savieno skolas teritorijas un abus krastus, izmantojot esošo reljefa priekšrocības (jāprecizē vieta);
- Pastaigu zonas ar ierāmētiem skatiem – sakopjot esošo ainavu;
- Tiltiņi pāri ūdenstecēm un gravai;

Attēls. Plānotās situācijas 3D modelis - Gājēju tilts pāri ieplakai

Attēls. Trošu tilts – savieno skolas teritorijas un abus krastus, izmantojot esošo reljefa priekšrocības

Attēls. Pilsētvides ekoloģiskā līdzsvara zona

Attēls. Pilsētvides ekoloģiskā līdzsvara zona

Pilsētvides publiskās ārtelpas turpmākas attīstības zona

Šajā zonā jānodrošina:

- Pagaidu izmantošana – esošā dabas pamatne ar sakārtotu piekļuvi pie ūdens no baznīcas puses. Iespējas talkas veidā tīrīt teritoriju un jau plānot apstādījumus un stādīt kokus, kā ikgadējo tradīciju, pakāpeniski veidojot vidi;
- Piknika vietas pie upes – labiekārtota piknika zona ar piekļuvi saimniecības transportam;
- Nākotnes izmantošana (rezervētā vietā) - pilsētvides zaļās infrastruktūras turpmākas attīstības zona – iespēja attīstīt pilsētas parku ar multifunkcionālu apbūvi pilsētas nākotnes vajadzībām, saistībā es veloparku;
- Piekļūšana pie ūdens ar apsaimniekošanas transportu;
- Laivu nolaišanas vietas un piestātne.

Attēls. Plānotās situācijas 3D modelis

Attēls. Piknika vietas pie upes – labiekārtota piknika zona ar piekļuvi saimniecības transportam.

Dabas pamatnes zona

Šaura krasta josla ar esošo šķembotu krastu – tauvas josla bez funkcionālas slodzes, nodrošinot pārvietošanos gar krastu – uzlabojot segumu un krasta stiprinājumu.

Saglabājamās ainavas vērtības (*neatrodas pašvaldības īpašumā*) – plašās skatu līnijas, ieplakas, koki. Iespējams, šī teritorija veidojama, kā ainavas aizsardzības zona.

Attēls. Esošā situācija

Attēls. Esošā situācija – vērtīgie ainavas elementi

Brīvdabas aktivitāšu zona

Ciešā saiknē ar kultūrvēsturisko zonu, kā papildus rekreācijas zona – iespēja attīstīt restorānu, ūdens atrakcijas, kempingu. Šai zonai ir laba piekļuve un plašas ainaviskās skatu līnijas – liels rekreācijas objektu attīstības potenciāls un iespējas rekreācijas pakalpojumu biznesa attīstībai. Papildus plānotas laivu piestātnes līcī, ko var izmantot iedzīvotāji.

Objekti un plānotas teritorijas:

- Ūdens sporta aktivitāšu parks – iespēja iznomāt inventāru, pasākumu rīkošana;
- Atpūtas zona pie ūdens – laipas, infrastruktūra rekreācijas telpai;
- Iespēja attīstīt restorānu vai kafejnīcu pie ūdens ar skatiem uz Daugavu;
- Pastaigu maršruta gala punkts – iespēja attīstīt kempingu un pikniku zinu, telšu pilsētiņu;
- Laivu piestātnes.

Attēls. Brīvdabas aktivitāšu zona

Kultūrvēsturiskā zona

Centrālie objekti šeit ir – pilskalns un muzejs, kas nodrošina āra ekspozīcijas un tradicionālus pasākumus, un pilda vēsturiskās liecības un tūrisma centra funkcijas. Šajā zonā būtu svarīgas tradicionālas dabas vērtības – sakopta mozaīkveida ainava. Papildus šī zona nodrošina izglītības iespējas – āra ekspozīcijas.

Objekti un plānotas teritorijas:

- Tradicionālas lauku sētas dārza izveide pie muzeja, papildinot ārā ekspozīcijas;
- Pilskalns – minimālā infrastruktūra tradicionālām svinībām, informācija par pilskalnu;
- Gājēju trotuārs pie muzeja – gājēju takas turpinājums un apstādījumi;
- Pastaigu taka ar ierāmētiem tradicionālās ainavas skatiem.

Attēls. Kultūrvēsturiskā zona – tradicionālie svētki un aktivitātes

Attēls. Kultūrvēsturiskā zona – amatnieku aktivitātes

Aizkraukles novada Daugavas ūdenskrātuves ainavu koncepcijas shēma

Informācijas avoti

1. Aizkraukles novada Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014.-2025.gadam
<http://www.aizkraukle.lv/lv/pasvaldiba/attistibas-planosanas-dokumenti/attistibas-strategija/>
2. Akbar K.F., Hale W.H.G., Headley A.D. (2003) Assessment of scenic beauty of the roadside vegetation in northern England. *Landscape and Urban Planning*, No. 63, p. 139–144.
3. Arler F. (2000) Aspects of landscape or nature quality. *Landscape Ecology*, No.15, p. 291–302.
4. Bennett A.F. (2003) Linkages in the Landscape. The Role of Corridors and Connectivity in Wildlife Conservation. Cambridge: IUCN. 254 p.
5. Berķis A, Bruņiniece D., Hānbergs Ē. (2007) 100 lauku sētas Latvijā. Rīga: Jumava. 240 lpp.
6. Bioloģiskās daudzveidības stratēģija (2000). M. Maskalāns (red.). Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 12 lpp.
7. Domes vēstis „Aizkraukle – vieta, kur gaismā Daugavā dzimst” 2017 g.
8. Dramstad W.E., Olson J.D., Forman R.T.T. (1996) *Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land-Use Planning*. Washington. 80 p.
9. Elektroniskā karte kurtuesi.lv
10. Finlay R. (2007) Weaving the Rainbow: Visions of Color in World History. *Journal of World History*, Vol. 18, No. 4, p. 383–431.
11. Forman R.T.T. (1995) Some general principles of landscape and regional ecology. *Landscape Ecology*, Vol. 10, No. 3, p. 133–142.
12. Gill S.E., Handley J.F., Ennos A.R., Pauleit S. (2007) Adapting Cities for Climate Change: The Role of the Green Infrastructure. *Built Environment*, Vol. 33, No.1, p. 115–133.
13. Gobster P.H., Nassauer J.I., Daniel T.C., Fry G. (2007) The shared landscape: What does aesthetics have to do with ecology? *Landscape Ecology*, No. 22, p. 959–972.
14. J.Zilgalvis "Daugavas muižas 18.gs. - 20.gs.sākums" Atkārtots un papildināts izdevums. Apgāds Izglītība, Rīga 2002.g. / 72 - 75.lpp.

15. Kingston N., Lynn D.E., Martin J.R., Waldren S (2003) An overview of biodiversity features in Dublin city urban parklands. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, Vol.14, No. 5, p. 556–570.
16. Kruše P., Kruše M., Althaus D., Gabriēls I. (1995) *Ekoloģiskā būvniecība*. Rīga: Preses nams. 400 lpp.
17. Kundziņš Māris (2004) *Dabas formu estētika*. Rīga: SIA Madris. 168 lpp.
18. Leitao B.A., Ahern J. (2002) Applying landscape ecological concepts and metrics in sustainable landscape planning. *Landscape and Urban Planning*, No. 59, p. 65–93.
19. National Programme on Biological Biodiversity. Strategy section (2000). M. Maskalāns (ed.). Rīga: Ministry of Environmental Protection and Regional Development. 51 p.
20. Nikodemus O. (2001) *Ainavu plānošana, apsaimniekošana un aizsardzība lauku pašvaldībās*. Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. 28 lpp.
21. Nikodemus O., Rasa I. (2005) *Gaujas Nacionālā parka ainavu estētiskais vērtējums [tiešsaiste]*. *Gaujas Nacionālais parks*, 77 lpp
22. Ode Å., Sang N. (2007) The influence of vision on calculations of experienced based landscape indicators [tiešsaiste] . Pieejams:
http://www.scangis.org/scangis2007/papers/e6_ode.pdf
23. Ode, Å. (2003) *Visual Aspects in Urban Woodland Management and Planning*. Doctoral thesis. Alnarp: Swedish University of Agricultural Sciences. 41 p.
24. Palmer F.J., Hofmann R.E. (2001) Rating reliability and representation validity in scenic landscape assessments. *Landscape and Urban Planning*, No. 54, p. 149–161.
25. Pauchard A, Aguayo M., Pena E, Urrutia R. (2006) Multiple effects of urbanization on the biodiversity of developing countries: The case of a fast-growing metropolitan area (Concepcio´n, Chile). *Biologicalconservation*, No. 127, p. 272–281.
26. *Pilsētas un kopienas : apdzīvotu vietu ilgtspēja* (2001). Rīga: Latvijas Universitāte. 58 lpp.
27. Ribe R.G. (2005) Aesthetic perceptions of green-tree retention harvests in vista views. The interaction of cut level, retention pattern and harvest shape. *Landscape and Urban Planning*, No. 73, p. 277–293.

28. Van Eetvelde V., Antrop M. (2004) Analyzing structural and functional changes of traditional landscapes — two examples from Southern France. *Landscape and Urban Planning*, No. 67, p. 79–95.
29. Vroom M.J. (2006) *Lexicon of garden and landscape architecture*. Basel: Birkhauser. 352 p.
30. Zebisch M., Wechsung F., Kenneweg H. (2004) Landscape response functions for biodiversity — assessing the impact of land-use changes at the county level. *Landscape and Urban Planning*, No. 67, p. 157–172.
31. Ziemeļniece A. (1998) *Estētiskā kvalitāte ainaviskajā telpā*. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte. 98 lpp.
32. Zigmunde D. (2007) Evaluation criteria of protected landscape aesthetic quality. In: *Research for rural development 2007: international scientific conference proceedings, 16-18 May 2007, Jelgava*. Latvia University of Agriculture. Jelgava: LL Zigmunde, D. *Latvijas urbānās un lauku ainavas estētiskā un ekoloģiskā mijiedarbe: promocijas darbs doktora grāda ieguvei*. Jelgava: Latvijas Lauksaimniecības universitāte, 2010, 135 lpp. U, p. 196–203.
33. Zudusī Latvija www.zudusilatvija.lv
34. Яргина З.Н. (1991) *Эстетика города*. Москва: Стройиздат. 367 с.